

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Monikos Bagdonaitės,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Disponavimo nepilnamečių vaikų turtu ypatumai

Vadovė: doc. dr. Danguolė Bublienė

Recenzentas: lekt. dr. Saulius Aviža

Vilnius
2017

TURINYS

ĮVADAS	3
1. DISPONAVIMO VAIKAMS PRIKLAUSANČIU TURTU REGLAMENTAVIMAS ISTORIŠKAI	6
2. DISPONAVIMO NEPILNAMEČIŲ VAIKŲ TURTU TEISĖ.....	11
2.1. Disponavimo nepilnamečių vaikų turtu teisės sampratos ir turinio problematika .	11
2.2. Disponavimo nepilnamečių vaikų turtu teisės įtvirtinimo paskirtis	14
2.3. Disponavimo nepilnamečių vaikų turtu teisės paskirties įgyvendinimas	20
3. TĖVŲ UZUFUKTO TEISĖ Į NEPILNAMEČIŲ VAIKŲ NUOSAVYBĘ.....	26
3.1. Uzufrukto teisės taikomos nepilnamečių vaikų turtui pagrįstumas.....	26
3.2. Uzufrukto teisės taikymo į vaikams priklausančią turtą apribojimai	29
4. SANDORIŲ SUDARYMAS DISPONUOJANT VAIKAMS PRIKLAUSANČIU TURTU.....	35
4.1. Sandorių susijusių su vaikams priklausančiu turtu sudarymo apribojimai	35
4.2. Sandorių susijusių su vaikų disponuojamu turtu negaliojimas	40
4.3. Galimybė teismo leidimus pakeisti raštišku tėvų pasižadėjimu	43
5. VAIKO TURTINIŲ TEISIŲ IR INTERESŲ GYNIMO UŽTIKRINIMAS.....	49
IŠVADOS.....	56
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	57
SANTRAUKA	63
SUMMARY	64

IVADAS

Temos aktualumą lemia keli aspektai. Pirma, nors tėvų teisės ir pareigos disponuojant vaikams priklausančiu turtu pakankamai detalai yra reglamentuojamos jau nuo 2001 m. liepos 1 d., kuomet įsigaliojo naujasis Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, kuris realizavo tarptautinius Lietuvos įsipareigojimus pakeisti požiūrį į nepilnametį, kaip teisės subjektą, nacionalinėje teisėje. Vis dėlto, dėl iki tol galiojusio Santuokos ir šeimos kodekso, kuris nenumatė normų, reguliuojančių tėvų ir vaikų turtinius sandorius, atsirandančius dėl naudojimosi tiek vaikų, tiek tėvų turtu, kuris yra asmeninė jų nuosavybė, šiandien vis dar kyla daug probleminių klausimų dėl tėvų teisės disponuoti nepilnamečių turtu ribų¹. Antra, sparčiai besivystant ekonomikai, keičiantis visuomenės požiūriui į vaiką, kaip teisės subjektą, vaikams atsiranda vis daugiau galimybių tapti finansiškai nepriklausomais nuo tėvų, įgyti savo asmeninių lėšų ir turto. Tai lemia, jog šiuo laikotarpiu labai svarbu užtikrinti, jog suteikiant tokias plačias galimybes vaikams įgyti savo asmeninio turto, vaikų teisės realizuoti šį turtą būtų apsaugotos. O tėvams, disponuojant vaikams priklausančiu turtu, būtų suteikiamos galimybės, nepilnamečiams priklausančią turtą gausinti bei gauti iš jo papildomos finansinės naudos. Trečia, viešojoje erdvėje nuolatos skleidžiama informacija dėl nevisiškai efektyvaus Vaiko teisių apsaugos institucijų veikimo, nepilnamečių interesų apsaugos atžvilgiu, todėl atsiranda poreikis aptarti šių institucijų funkcijų įgyvendinimą nepilnamečių turtinių interesų apsaugos kontekste. Galiausiai, 2016 metų sausio mėnesį Teisingumo ministerija parengė Lietuvos Respublikos civilinio kodekso ir Notariato įstatymo pataisas, kuriomis būtų siekiama sumažinti teismų darbo krūvį, svarstant galimybę pakeisti teismo leidimų išdavimą tėvų raštiškais pasižadėjimais². Nors Seimas iki šiol nėra priėmęs sprendimo dėl šių įstatyminių normų pakeitimo, tačiau svarbu aptarti, kokią įtaką tai galėtų turėti disponavimo nepilnamečių turtu atžvilgiu.

Šio **darbo tikslas** – atlikti tėvams suteikiamos, disponavimo vaikams priklausančiu turtu, teisės analizę ir nustatyti ar specifinis uzufrukto teisės taikymas, disponuojant nepilnamečių turtu, neprieštarauja uzufrukto teisės paskirčiai bei pernelyg neriboja tėvų

¹ RASIMAVIČIUS, Pranas Vytautas. *Tarybinė šeimos teisė: vadovėlis*. Vilnius: Mintis, 1981, p. 144-145;

² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.51, 3.53, 3.61, 3.64, 3.66, 3.67, 3.73, 3.77, 3.79, 3.85, 3.103, 3.140, 3.144, 3.293, 3.305, 3.306 ir 5.7 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 3.541, 3.761, 3.1151 straipsniais įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 582 straipsnio pakeitimo įstatymo ir kitų susijusių įstatymų projektų teikimas, [interaktyvus] [žiūrėta 2017-02-10]. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_1?p_id=1110323&p_org=8&p_fix=n&p_gov=n>;

teisių, nepilnamečių turto atžvilgiu. Šiame kontekste lyginamosios analizės pagrindu pateikti teisinį reguliavimą egzistuojantį Prancūzijoje.

Darbo tikslui pasiekti yra keliami keli **uždaviniai**:

1. nustatyti disponavimo nepilnamečių turtu teisės prigimtį, sampratą, turinį bei funkcijas;
2. nustatyti ir įvertinti, tėvams suteikiamos uzufrukto teisės, tvarkyti nepilnamečių turtą, taikymo pagrįstumą bei aptarti reglamentavimo tikslinimo galimybes;
3. atskleisti sandorių sudarymui, dėl nepilnamečiams priklausančio turto, taikomų apribojimų sukeliamas pasekmes, analizuojant Vilniaus miesto apylinkės teismo praktiką, bei pateikti įžvalgas, kaip šių pasekmių būtų galima išvengti;

Darbo **objektas** yra disponavimo nepilnamečių turtu teisė ir jos ypatumai, kaip vaikų turtinių interesų apsaugos priemonė, kuria siekiama apriboti tėvų piktnaudžiavimą disponuojant vaikams priklausančiu turtu. Nors darbe bandoma kuo detaliau išanalizuoti pagrindinius disponavimo nepilnamečiams vaikams priklausančiu turtu teisės ypatumus, kurie turi įtakos Civilinio kodekso III knygos XII skyriuje įtvirtintam reguliavimui. Vis dėlto, pagrindinis dėmesys yra skiriamas specifiškai taikomos uzufrukto teisės, tvarkyti nepilnamečių turtą, analizavimui. Taip pat apribojimų sukeliamų pasekmių nustatymui, kurie taikomi sudarant sandorius dėl nepilnamečio turto, teismo leidimų išdavimo pagrindu. Paminėtina, jog į darbo objekto ribas neįtraukiami klausimai susiję su nepilnamečių išlaikymu, globa bei paveldėjimo teisės klausimai, koncentruojantis į gilesnį, o ne platesnį darbo objekto tyrimą.

Darbe yra naudojamas istorinis **tyrimo metodas**, kurio pagrindu analizuojama, kaip kito disponavimo vaikams priklausančiu turtu instituto taikymas, tėvų ir vaikų turtinių teisių atžvilgiu. Pasitelkiant lyginamąjį metodą aptariamos skirtingos teismų pozicijos bylose susijusiose su vaikams priklausančiu turtu, ypatingai analizuojama 2016 metų Vilniaus miesto apylinkės teismo praktika, siekiant išanalizuoti šiuo metu aktualiausias problemas. Analizuojant 2016 metų Vilniaus miesto apylinkės teismo praktiką, taip pat naudojamas ir kiekybinis tyrimo metodas, siekiant išsiaiškinti galimybę teismo leidimus pakeisti raštiškais tėvų pasižadėjimais. Sisteminės analizės, lingvistinis ir teologinis metodai yra naudojami nuosekliai išanalizuoti atskirus disponavimo vaikams priklausančiu instituto elementus, turinčius didžiausią įtaką Civiliniame kodekse

įtvirtintam reguliavimui: tėvų ir vaikų turto atskyrimo bei disponavimo vaikams priklausančiu turtu apribojimų tikslus, vaikams priklausančio turto naudojimo šeimos poreikiams tenkinti sąlygas bei kylančias problemas. Sisteminis – analitinis metodas taikomas aiškinantis teisės normų įtaką vaikų turtinių interesų apsaugai. Sisteminio ir loginio metodais yra apibendrinama bei apjungiamą informacija bei pateikiamos išvados bei pasiūlymai.

Darbo **originalumas** pasireiškia tuo, jog iki šiol neaptikta darbų, kuriuose būtų analizuojama tėvams suteikiamos disponavimo nepilnamečių turtu teisės turinys, paskirtis bei ribos. Nors nepilnamečių turtinių interesų apsauga dėl sparčiai besivystančios ekonomikos šiandieną ypač aktuali. Taip pat nėra darbų, kuriuose lyginamosios analizės pagrindu būtų svarstoma, jog galbūt Lietuvos Respublikos civilinio kodekso III knygos XII skyriuje įtvirtintas reglamentavimas nėra tikslus, atsižvelgus į Prancūzijoje egzistuojantį reglamentavimą. Nors apie tėvų ir vaikų turtinius santykius teisės doktrinoje plačiau yra nagrinėję Valentinas Mikelėnas ir Pranciškus Stanislavas Vitkevičius bei 2011 metais Tomas Laptikas yra parašęs magistro darbą tema „*Tėvų teisės ir pareigos, susijusios su jų vaikams priklausančiu turtu*“, tačiau jame teisės ir pareigos vaikų turto atžvilgiu nagrinėjamos kita linkme.

Šiame darbe remtasi autorių Valentino Mikelėno, Pranciškaus Stanislavo Vitkevičiaus, Françoise Dekeuwer-Defossez darbais, Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu. Taip pat Prancūzijos civiliniu kodeksu, tarptautiniais ir nacionaliniais teisės aktais, teisininkų moksliniais straipsniais, Vaiko teisių apsaugos institucijų ataskaitomis bei teismų praktika, pažymint tai, kad ypač didelis dėmesys yra skiriamas 2016 metų Vilniaus miesto apylinkės teismo praktikai.

1. DISPONAVIMO VAIKAMS PRIKLAUSANČIU TURTU REGLAMENTAVIMAS ISTORIŠKAI

Kontinentinės teisės tradicija, kuriai priklauso ir Lietuvos teisė, didele apimtimi yra recepavusi romėnų teisę, todėl pradedant analizuoti disponavimo nepilnamečių turtu ypatumus, svarbu pažvelgti į tai, kaip romėnai suvokė tėvų ir vaikų turtinius santykius³. Turtiniai tėvų ir vaikų santykiai egzistavo jau romėnų teisės laikotarpiu. Šeimos turtas sudarė darnią ekonominę visumą, o svarbiausias jo savininkas, valdytojas bei disponuoti turintis teisę šiuo turtu buvo šeimos galva. Santykiuose su išorės subjektais teisinėje – turtinėje apyvartoje jis buvo vienintelis asmuo⁴. Pirmiausia turtinių santykių atžvilgiu (*filius familias*) sūnus buvo *persona alieni iuris*, kuris nors ir turėjo civilinį teisingumą, tačiau viskas ką jis įgydavo tapdavo tėvo nuosavybe (*eo ipso*). Pažymėtina, jog iš pradžių kaip ir vergams, tėvai savo suaugusiems sūnams išskirdavo ir tam tikrą turto dalį, jog jie galėtų savarankiškai ūkininkauti (*peculium*). Tačiau silpnėjant asmeninei šeimos narių priklausomybei bei plėtojantis prekybei – piniginei apyvartai pamažu vaikų padėtis turtinių santykių atžvilgiu ėmė skirtis nuo vergų padėties⁵.

Vienas iš svarbiausių istorinių įvykių, kurį galėtume laikyti vaikų ir tėvų turto disponavimo reguliavimo užuomazgomis romėnų teisėje yra karinio pekulijaus (*peculium castrense*) įvedimas. Specifinė pekulijaus atmaina karinis pekulijus atsirado pincipato pradžioje, būtent šio instituto atsiradimas laikytinas atskaitos tašku, nuo kurio romėnų teisė pamažu pardėjo kurti tėvui pavaldaus sūnaus turtinį veiksnumą⁶. Pirmiausia buvo nustatyta, jog nepriklausomai nuo tėvo, viskas ką karys sūnus įgyja atlikdamas karinę tarnybą yra jo nuosavybė, kuria jis gali naudotis ir disponuoti savarankiškai - toks turtas sudarė *peculium castrense* turinį. Į tokio turto turinį galėjo patekti užmokestis už tarnybą (*stipendium*), karo grobis ir panašiai. Būtina pažymėti, jog teisiniu požiūriu *peculium castrense* buvo traktuotinas kaip atskiras sūnaus turtas, o ne tėvo asmeninė nuosavybė, todėl šis turtas galėjo tėvui atitekti tik tuomet, jei sūnus prieš mirdamas nepalikdavo jo testamentiniams įpėdiniais. Kadangi kaip jau buvo minėta karinis pekulijus buvo

³ JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, Asta. *Turto samprata Lietuvos civilinėje teisėje*. Socialinių mokslų studijos, 2009, Nr.3, p. 214 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367169223064/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>;

⁴ JONAITIS, Marius. *Romėnų privatinė teisė: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2014, p. 139;

⁵ NEKROŠIUS, I.; NEKROŠIUS, V.; ir VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė. Antrasis leidimas: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 170-171;

⁶ JONAITIS, Marius. *Romėnų privatinė teisė: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2014, p. 139;

nuosavas pavaldaus sūnaus turtas, todėl jis turėjo teisę juo disponuoti tiek sandoriais *inter vivos* (teisines pasekmes sukelia juos sudarantiems asmenims esant gyviems), tiek ir *motris causa* (sudaromas asmeniui esant gyvam, tačiau teisinės pasekmės kyla tik po sandorį sudariusio asmens mirties)⁷.

Keičiantis laikams ir dar labiau silpnėjant tėvo turtinėms teisėms sūnaus turtinių teisių atžvilgiu su *peculium castrense* susijusios nuostatos pradėtos taikyti ir turtui, kurį sūnus įgydavo tarnaudamas valstybės tarnyboje. O iš tokios veiklos gautos pajamos ir turtas buvo pradėtas vadinti tarytum kariniu pekulijumi (*peculium quasi castrense*)⁸. Ypač didelę įtaką tėvų ir vaikų turtinių teisių santykių vystymuisi turėjo imperatoriaus Konstantino įtvirtintos taisyklės, kuriose jis nustatė, jog tai, ką vaikai (ne tik sūnūs) paveldi po motinos mirties (*bona materna*), yra jų nuosavybė, kuria jie turi teisę naudotis iki mirties, o tėvas disponuoti teisės šiuo turtu nebetenka. Galiausiai dar aiškiau tėvo ir sūnaus turtinius santykius apibrėžė Justianas nustatydamas, kad tėvui priklauso tik tai, ką sūnus įgyja *ex re patris*, t.y. operuodamas tėvo turtu, o visa kita nesvarbu koku būdu sūnus įgyja, yra jo nuosavybė. Tai reiškė, jog yra pripažįstamas vaikų turtinis savarankiškumas, kuris galutinai buvo pasiektas tik Romos imperijos pabaigoje⁹. Apibendrinat, galima teigti, kad tam tikri romėnų teisės ypatumai dėl tėvų teisių vaikų turto atžvilgiu šiandien atsispindi ir Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, kadangi yra įtvirtina, jog nepilnametis gali turėti ne tik jam nuosavybės teise priklausančio tam tikro turto, tačiau šiuo turtu gali ir savarankiškai disponuoti, atsižvelgiant į tai, kokiu pagrindu turtas yra įgytas.

Romėnų teisės elementų yra ir visuose trijuose Lietuvos Statutuose, todėl svarbu aptarti šiuos, Lietuvos šeimos teisei svarbius šaltinius, kuriuose nors ir nedetaliai, bet yra užsimenama apie tėvų ir vaikų turto priklausomybę. Lietuvos Statutų įtaką disponavimo nepilnamečių vaikų turtu instituto formavimuisi bus atskleista pasitelkiant lyginamąją analizę. Lietuvos Statutų galiojimo laikotarpiu (1529, 1566, 1588 m.) jau buvo įtvirtintas ir galiojo tėvų ir vaikų turto atskirumo principas, kuris reiškė, jog nei tėvai neturėjo teisių į vaikų nuosavybę, nei vaikai teisių į tėvų nuosavybę¹⁰. Minėtasis principas ir dabar yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.161 straipsnio 4 dalyje, kartais jis įvardijamas kaip vaikų turto neliečiamumo principas ir tėvų turto atribojimo nuo vaikų

⁷ JONAITIS, Marius. *Romėnų privatinė teisė*: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2014, p. 150;

⁸ Ten pat, p. 140-141;

⁹ NEKROŠIUS, I.; NEKROŠIUS, V.; ir VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė. Antrasis leidimas*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2007, p. 171-172;

¹⁰ ANDRIULIS, Vytautas. *Lietuvos statutų (1529, 1566, 1588 M.) Šeimos teisė*: monografija. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 154-155;

turto¹¹. Svarbu pažymėti, jog kaip ir dabar nurodyta Civiliniame kodekse, taip ir Lietuvos statutų egzistavimo laikotarpiu nepilnamečiai vaikai galėjo įgyti turtą gaudami dovanų, patys uždirbdami, paveldėdami ir panašiai. Tačiau vienas iš įdomesnių ir specifinių institutų būdingas Lietuvos statutams, turintis panašumų į šiuo metu Civiliniame kodekse egzistuojantį dovanojimo institutą buvo atidalijimas. Tradiciniu vaikų atidalijimu pagal Lietuvos Statutus buvo laikomas tėvų valia vaikams neatlygintinai paskirtas turtas. Vis dėlto, šis sandoris skyrėsi nuo dovanojimo tuo, jog sukeldavo tam tikrų specifinių juridinių pasekmių, tokių kaip vaiko turtinį atskyrimą iš šeimos, pripažįstant jo savarankiškumą ir išskiriant jį iš įstatyminių paveldėtojų tarpo, nepriklausomai nuo to, kiek jis turto gavo ir nuo to, koks turtas liko kitiems. Nors šis institutas dažniausia buvo taikomas, kai vaikai tuokdavosi ir kurdavo savo šeimas, tačiau jeigu norėjo, tėvai galėjo ir visai neatidalyti, arba pasilikti atidalyto turto globėjais iki vaikų pilnametystės. Kadangi tiek atidalyti, tiek ir neatidalyti vaikai galėjo turėti atskirą turtą ir gyventi visai nepriklausomai nuo tėvų, todėl atidalijimo kaip esminio tėvų ir vaikų turtinių santykių bruožo išskirti nereikėtų¹².

Siekiant atskleisti tėvų ir vaikų turtinių santykių vystymąsi Lietuvoje pažymėtina, kad tarybinėje šeimos teisėje buvo išskiriama, jog tėvų ir vaikų turtiniai santykiai pagal jų atsiradimo pagrindus galėjo būti reguliuojami šeimos arba civilinės teisės normomis. Buvo numatyta, kad šeimos teisės normos reguliuoja alimentinius tėvų ir vaikų santykius, o civilinės teisės normos santykius, atsirandančius dėl įvairių sandorių tarp tėvų ir vaikų (pvz. turto nuomos, paskolos, panaudos ir panašiai). Paminėtina, kad vaikai galėjo turėti ir savo asmeninį turtą: dovanotą, paveldėtą ar nepilnamečio nuo 15 iki 18 metų įsigytą iš atlyginimo. Vaikų iki 15 metų tėvai, kaip nepilnamečių vaikų įstatyminiai globėjai, turėjo teisę disponuoti nuosavybės teise vaikams priklausančiu turtu, o nepilnamečiai nuo 15 iki 18 metų galėjo patys disponuoti savo turtu, tačiau tik turėdami tėvų, kaip įstatyminių rūpintojų, sutikimą¹³. Santuokos ir šeimos kodekso 161 straipsnyje buvo numatyta, kad tėvai disponuodami savo nepilnamečių vaikų turtu, privalo gauti išankstinį globos ir rūpybos organų sutikimą¹⁴. Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, manytina, kad griežtų disponavimo nepilnamečių turtu apribojimų įtvirtinimą, Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, lėmė ir reglamentavimas egzistavęs tarybinėje šeimos teisėje. Įdomu tai, kad

¹¹ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Kn. 3: Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 309;

¹² ANDRIULIS, Vytautas. *Lietuvos statutų (1529, 1566, 1588 M.) Šeimos teisė: monografija*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 154-155;

¹³ RASIMAVIČIUS, Pranas Vytautas. *Tarybinė šeimos teisė: vadovėlis*. Vilnius: Mintis, 1981, p. 142-144;

¹⁴ Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodeksas. *Valstybės žinios*, 1964, Nr. 21-186, 1996, Nr. 100-2261. Negalioja nuo 2001-07-01;

tarybinės šeimos teisės egzistavimo laikotarpiu, kai kurie teisininkai šeimos turtiniais santykiais laikė tik alimentinius tėvų ir vaikų santykius, o naudojimosi turtu santykius laikė civiliniais santykiais. Tačiau autorius, P.V. Rasimavičius, teigia, jog tėvų ir vaikų santykiai dėl turto, priklausančio tiek tėvams, tiek vaikams asmeninės nuosavybės teise, valdymo ir naudojimosi juo, kvalifikuotini kaip šeimos santykiai¹⁵. Manytina, kad tėvų ir vaikų turtinių santykių išskyrimu į civilinius ir šeimos santykius, buvo siekiama apsaugoti nepilnamečių turtą bei išvengti tėvų ir vaikų turtinių interesų konflikto.

Aptarti skirtingi teisės istorijos laikotarpiai parodo, jog jau senovės Romoje tėvui pavaldus sūnus galėjo turėti savo turtą ir juo disponuoti, vėliau romėnų teisės įtaka atsispindėjo ir Lietuvos (1529, 1566, 1588 m.) Statutuose, kuriuose jau egzistavo tėvų ir vaikų turto atskirumo principas, galiausiai tarybinėje šeimos teisėje disponavimo nepilnamečių turtu teisę buvo bandoma reglamentuoti dar detaliau, vis dėlto, Santuokos ir šeimos kodekse nebuvo normų, reglamentuojančių tėvų ir vaikų santykius, atsirandančius dėl naudojimosi tiek vaikų, tiek tėvų turtu, kuris buvo laikomas jų asmenine nuosavybe¹⁶. Todėl šiame darbe didžiausias dėmesys bus skiriamas uzufrukto teisės taikymo tinkamumo, vaikų ir tėvų turtinių santykių kontekste, analizei, kadangi nėra aišku, kodėl buvo pasirinktas būtent specifinis uzufrukto teisės taikymas nepilnamečių turto atžvilgiu. Žodis „uzufruktas“ sudarytas iš dviejų lotyniškų žodžių: *usus* ir *fructus*, iš esmės nusakančių ir uzufrukto turinį. Taip romėnų teisėje buvo vadinamos dvi iš trijų nuosavybės turinį sudarančių teisių (*usus*, *fructus* ir *abusus*). *Usus* reiškė teisę naudotis daiktu, *fructus* – teisę gauti iš daikto vaisių ir pajamas, *abusus* – teisę disponuoti daiktu. Taigi pats pavadinimas nusako, kad uzufruktas yra teisė naudotis daiktu iš jo gaunant vaisius ir pajamas, tačiau uzufruktorius negali daiktu disponuoti (*abuse*) – jo parduoti ir panašiai. Uzufrukto atsiradimą senovės Romoje sąlygojo poreikis tenkinti testatoriaus valią ir apginti moters (našlės ar netekėjusios dukros) padėtį šeimoje. O štai Justiniano „Digestuose“ uzufruktas apibrėžiamas kaip teisė naudotis svetimu daiktu ir gauti vaisius, išlaikant daikto substanciją¹⁷. Atsižvelgiant į istorinę uzufrukto teisės prigimtį iškyla abejonių dėl uzufrukto instituto taikymo tinkamumo vaikų ir tėvų turtinių santykių reguliavimui, kadangi pagal prigimtį uzufrukto teisė pirmiausia turėtų būti suprantama kaip daiktinė teisė, kuri turi būti naudinga jos turėtojui (analizuojamos temos kontekste, šiuo atveju, tėvams), o ne įpareigoti uzufrukto turėtoją atlikti atitinkamus veiksmus

¹⁵ RASIMAVIČIUS, Pranas Vytautas. *Tarybinė šeimos teisė*: vadovėlis. Vilnius: Mintis, 1981, p. 144;

¹⁶ Ten pat, p. 144-145;

¹⁷ BARANAUSKAS, E., et al. *Daiktinė teisė*: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 221;

trečiojo asmens naudai, pažymint tai, kad Lietuvos Respublikos 1964 m. civiliniame kodekse uzufrukto sąvoka apskritai dar nebuvo vartojama¹⁸.

Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, galima teigti, jog disponavimo vaikams priklausančiu turtu instituto formavimuisi Lietuvoje akivaizdžią reikšmę romėnų teisėje turėjo *peculium castrense* įvedimas, kurio atsiradimas pamažu padėjo kurti tėvui pavaldaus sūnaus **turtinį veiksnumą**, taip pat vieną didžiausių įtakų, vėlesniam **tėvų ir vaikų turto atskirumo principo formavimuisi**, turėjo imperatoriaus Konstantino įtvirtintos taisyklės, kuriomis jis nustatė, jog tai, ką vaikai paveldi po motinos mirties yra jų nuosavybė, o tėvas disponuoti teisės šiuo turtu nebetenka. Vėliau, šiais romėnų teisėje įtvirtintais pamatiniais principais buvo remiamasi ir visuose trijuose Lietuvos Statutuose, jie atsispindėjo ir tarybinės šeimos teisės normose. Tačiau vienas svarbiausių ir daugiausia klausimų keliantis yra senovės Romoje atsiradęs uzufrukto institutas, kuris šiandieniniame Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse yra taikomas disponavimo nepilnamečiams priklausančiu turtu kontekste, nors remiantis instituto pavadinimo prigimtimi, daiktu disponuoti uzufruktorius negalėdavo. Apie uzufrukto teisės taikymą disponuojant nepilnamečiams priklausančiu turtu neužsimenama nei Lietuvos Statutuose, nei tarybinėje šeimos teisėje, todėl manytina, kad šio instituto specifinis taikymas, tėvų ir vaikų turtiniams santykiams reglamentuoti, Lietuvoje galėjo būti pritaikytas remiantis užsienio valstybėse egzistuojančiu reglamentavimu, todėl lyginamuoju požiūriu šiame darbe bus analizuojamas ir Prancūzijoje egzistuojantis reglamentavimas.

¹⁸ BARANAUSKAS, E., et al. Daiktinė teisė: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 222;

2. DISPONAVIMO NEPILNAMEČIŲ VAIKŲ TURTU TEISĖ

2.1. Disponavimo nepilnamečių vaikų turtu teisės sampratos ir turinio problematika

Analizuojant disponavimo vaikams priklausančiu turtu teisės sampratą, disponavimo nepilnamečių turtu teisė turi būti suvokiama kaip subjektinė, kadangi disponavimo teisė yra viena iš nuosavybės teisės turinio sudedamųjų dalių, o kalbant apie nuosavybės teisės turinį, nuosavybės teisė yra taip pat suvokiama kaip subjektinė teisė¹⁹. Tai lemia, jog ir disponavimo nepilnamečių vaikų turtu teisės turinys turėtų būti suvokiamas kaip subjektinės teisės turėtojo (vaiko tėvų, globėjų ar rūpintojų) leistino elgesio, disponuojant nepilnamečių vaikų turtu, ribų nustatymo teisinė priemonė. Atskleidžiant disponavimo vaikams priklausančiu turtu teisės turinį būtina pažymėti, jog jis nėra išskiriamas jokioje Lietuvos teisinėje literatūroje ar kituose moksliniuose darbuose, išskyrus daiktinės teisės sritį, todėl tai yra naujas tyrimo objektas.

Kai kalbame apie disponavimo nepilnamečių turtu teisės turinį, vis dėlto, turime žvelgti ir į daiktinės teisės pošakį, kadangi disponavimo teisė, kaip jau išsiaiškinome yra nuosavybės teisės turinio dalis. Civiliniame kodekse neatskleidžiamas disponavimo teisės turinys, tačiau remiantis doktrina disponavimas turtu yra laikomas teise turtą parduoti, kitaip perleisti, taip pat išnuomoti, įkeisti arba kitokiu būdu keisti jo teisinę būklę²⁰. Tačiau kyla klausimas, jei disponavimą suprantam kaip plačiausią nuosavybės teisės subjektinę teisę ar ji apima ir valdymą bei naudojimą? Visų pirma, remiantis lietuvių kalbos žodynu sąvoka „disponuoti“ aiškinama kaip galimybė „turėti ką savo žinioje“²¹. O štai remiantis doktrina, teisė turėti daiktą savo žinioje bei teisė daiktui daryti fizinį ir ūkinį poveikį, laikomos pagrindinėmis valdymo teisėmis. Plačiuoju požiūriu tai reikštų, jog norint daiktu disponuoti reikia jį valdyti – „turėti savo žinioje“. Be to, daikto naudojimo ir disponavimo teisės taip pat laikomos labai glaudžiai susijusiomis ir netgi gali būti įgyvendinamos vienu metu. Kai kuriais atvejais naudojimo ir disponavimo susiliejimas netgi sudaro galimybę subjektui keisti daikto teisinę padėtį naudojantis juo ir atvirkščiai – naudotis daiktu disponuojant juo²². Todėl atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad plačiąja prasme disponavimo teisės turinys suprantamas, kaip apimantis valdymo, naudojimo bei disponavimo teises. Paminėtina tai, kad abejotina kiek apskritai

¹⁹ BARANAUSKAS, E., *et al. Daiktinė teisė*: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 58;

²⁰ Ten pat, p. 60;

²¹ Lietuvių kalbos institutas. Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>;

²² VITKEVIČIUS, P., *et al. Civilinė teisė*: vadovėlis. Kaunas: Vijusta, 1997, p. 260-262;

būtų galima turtu disponuoti netaikant valdymo bei naudojimo teisių turto atžvilgiu, kuriuo siekiama disponuoti. Taip pat atsižvelgiant į tai, jog Civilinio kodekso 3.185 straipsnio 1 dalis įtvirtina bendrąją taisyklę, kad turtą, kuris yra nepilnamečių vaikų nuosavybė, jų tėvai tvarko uzufukto teise, disponavimo vaikams priklausančiu turtu teisės turinys atrodo, jog turėtų būti analizuojamas kaip patenkantis į tėvų teisės tvarkyti vaikams priklausančią turtą uzufukto teise sampratą. Tačiau čia tampa neaišku, ar disponavimas nepilnamečiui priklausančiu turtu apskritai gali būti prilyginamas vaiko turto tvarkymui, nes tėvų ir vaikų turtinius santykius reglamentuojančiame Civilinio kodekso III knygos XII skyriuje disponavimo teisės sąvoka apskritai nėra vartojama. Pažvelgus į lietuvių kalbos žodyną matytume, kad sąvoka „tvarkyti“ reiškia „daryti tvarkingą, atitinkantį tvarkos reikalavimus“, taip pat gali būti suprantama kaip – „reguluoti kieno veiksmus, kreipti įvykių eigą, valdyti“²³. Taigi plačiąja prasme turto tvarkymas galimai yra suvokiamas kaip apimantis ne tik galimybę turtą valdyti, tačiau ir teisę turtui daryti bet kokią įtaką, nepažeidžiant nustatytos tvarkos reikalavimų. Vis dėlto, remiantis Civilinio kodekso 3.185 straipsnio komentaru manytina, kad „tvarkymo“ sąvokai įstatymų leidėjas suteikia konkretesnį turinį, nurodydamas, jog nepilnametis negali savarankiškai spręsti visų klausimų, susijusių su jam nuosavybės teise priklausančiu turtu, todėl už nepilnametį veiksmus, susijusius su jo turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo atlieka tėvai²⁴.

Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad ten kur įstatymų leidėjas kalba apie nepilnamečių turto tvarkymą, ši sąvoka apima tris sudedamąsias teises – valdymą, naudojimą bei disponavimą ir tik dėl nekokybiško formulavimo yra vartojama kita sąvoka. Todėl atsakymas į klausimą ar įstatymų leidėjas tapatina „disponavimo“ ir „tvarkymo“ sąvokas, plačiuoju požiūriu, būtų teigiamas, kadangi kaip išsiaiškinome turto tvarkymas yra suvokiamas, kaip apimantis valdymo, naudojimo bei disponavimo teises. O disponavimo turtu teisė yra labai glaudžiai susijusi su valdymo bei naudojimo teisėmis. Be to manytina, kad be valdymo ir naudojimo teisių, tam tikrais atvejais, disponavimo teisė apskritai būtų sunkiai įgyvendinama visa apimtimi. Vis dėlto, jeigu disponavimo teisę suprantame siaurąją prasme, kaip teisę turtą parduoti, kitaip perleisti, taip pat išnuomoti, įkeisti arba kitokiu būdu keisti jo teisinę būklę tuomet kyla klausimas, kokia turto tvarkymo teisės vieta daiktinės teisės kontekste, kadangi tokiu atveju, ji negalėtų būti tapatinama su disponavimo teise, atsižvelgiant į tai, kad tokia kaip „tvarkymo teisė“

²³ Lietuvių kalbos institutas. Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>;

²⁴ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Kn. 3: Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 364;

apskritai nėra įtvirtinta ir Civilinio kodekso IV knygoje²⁵. Atsakymas į šį klausimą reikalautų atskiros ir detalios „disponavimo turtu“ ir „turto tvarkymo“ teisių analizės daiktinės teisės kontekste, kadangi pažvelgus į įstatymą taip iki galo ir nėra aišku, ar įstatymų leidėjas disponavimo bei turto tvarkymo teises supranta plačiuoju, ar visgi siauruoju požiūriu.

Vis dėlto, atlikus detalią analizę galima teigti, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso III knygos XII skyriuje įtvirtinta nepilnamečių turto tvarkymo teisė tapatinama su disponavimo teise, o disponavimo nepilnamečių turto teisės turinys suprantamas plačiuoju požiūriu, kaip apimantis valdymo, naudojimo bei disponavimo teises. Taip pat iš Civilinio kodekso 3.185 straipsnio turėtume suprasti, jog nepilnamečių turto tvarkymo sąvoka apima ne tik valdymo, naudojimo ir disponavimo teises, bet ir uzufrukto teisę, kadangi įstatyme yra nurodoma, jog nepilnamečių vaikų nuosavybę tėvai tvarko uzufrukto teisėmis. Tuomet atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta būtų galima daryti prielaidą, kad tokiu atveju, Civilinio kodekso III knygoje vartojama nepilnamečio turto tvarkymo teisė uzufrukto teisėmis nėra tinkamiausias pasirinkimas, kadangi kaip išsiaiškinome vien uzufrukto pavadinimas nusako, kad uzufrukto teisės turėtojas negali daiktu disponuoti. Be to, įstatymų leidėjas, turto tvarkymo sąvoką galimai tapatina su disponavimo sąvoka, kuri Civilinio kodekso III knygoje turėtų būti suprantama plačiuoju požiūriu, kaip apimanti valdymo, naudojimo bei disponavimo teises. Visa tai reikštų, jog disponavimo ir uzufrukto teisės yra suteikiamos kartu, nors pagal daiktinės uzufrukto teisės prigimtį uzufrukto teisė draudžia uzufrukto teisės turėtojui daiktu disponuoti. Todėl manytina, kad uzufrukto teisės taikymas, nepilnamečių turto atžvilgiu nėra tinkamiausias pasirinkimas. Manytina, jog siekiant teisinio aiškumo vietoje „turto tvarkymo“ sąvokos turėtų būti vartojama „disponavimo turtu sąvoka“, kuri turėtų būti išaiškinama plačiuoju požiūriu. Taip pat šalia uzufrukto teisės galėtų būti tėvams suteikiama kito asmens turto administravimo teisė, kai kalbama apie disponavimą nepilnamečio turtu, tik jo interesais. Atsižvelgus į tai, jog disponavimo ir uzufrukto teisės suteikimas kartu, prieštarauja uzufrukto, kaip daiktinės teisės prigimčiai. Todėl manytina, kad tėvams uzufrukto teisė galėtų būti suteikiama ten, kur kalbama apie nepilnamečių turto valdymą bei naudojimą jų bei šeimos interesais, o kito asmens turto administravimo teisė, tėvams suteikiama, kai tam tikru nepilnamečio vaiko turi būti disponuojama išimtinai jo interesais. Tokiu būdu būtų nustatytas teisinis aiškumas bei reglamentavimo vienodumas.

²⁵ BARANAUSKAS, E., *et al. Daiktinė teisė: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, p. 59;

2.2. Disponavimo nepilnamečių vaikų turtu teisės įtvirtinimo paskirtis

Visuose teisės aktuose tam tikrų teisių bei pareigų asmenims įtvirtinimu dažniausia yra siekiama sureguliuoti tarp asmenų susiklostančius teisinius santykius, proporcingai saugoti ir ginti tiek vienos, tiek kitos teisinių santykių šalies teises bei interesus. Nepilnamečio vaiko, kaip turtinių teisinių santykių subjekto interesų apsauga yra ypač svarbi, kadangi, iki įsigaliojant naujam Lietuvos Respublikos civiliniam kodeksui, galiojusiam Santuokos ir šeimos kodekse nebuvo įtvirtinta normų, reguliuojančių tėvų ir vaikų santykius, atsirandančius dėl naudojimosi tiek vaikų, tiek tėvų turtu, kuris buvo jų asmeninė nuosavybė²⁶. Dėl šios priežasties yra autorių teigiančių, kad Santuokos ir šeimos kodeksas, galiojęs iki naujojo Civilinio kodekso nenumatė vaiko, kaip savarankiško teisės subjekto, teisių. Yra nurodoma, kad vaiko turtinės ir neturtinės teisės nebuvo atskirtos nuo tėvų teisių, tačiau įsigaliojęs naujasis Civilinis kodeksas įtvirtino vaiką, kaip savarankišką civilinių teisinių santykių subjektą²⁷. Dėl šios nuomonės kyla abejonių, kadangi nors vaiko teisės buvo pripažįstamos išvestinėmis iš jo tėvų teisių, tačiau turtiniai šeimos santykiai buvo pagrįsti turto atskirumo principu²⁸. Pažymint tai, jog, remiantis Santuokos ir šeimos kodekso 163 straipsniu, tėvai vaikų turtu galėjo disponuoti tik pagal fizinių asmenų veiksnų taisyklės, todėl tai, kad Santuokos ir šeimos kodekse nebuvo specialių normų nereiškė, kad vaikų turtas nuo tėvų nėra atskiras²⁹. Atsižvelgiant į tai, jog buvo pripažįstama, kad nepilnametis gali turėti savo asmeninio turto, būti nuosavybės teisės subjektu, tačiau nebuvo specialių normų reguliuojančių tėvų ir vaikų turtinius santykius dėl asmeninės jų nuosavybės. Todėl svarbu nustatyti disponavimo nepilnamečių vaikų turtu teisės įtvirtinimo paskirtį, nagrinėjamos temos kontekste. Be to, nustačius paskirtį bus galima išsiaiškinti ar remiantis tėvams suteikiama uzufrukto teise, galima tinkamai įgyvendinti disponavimo teisės paskirtį.

Šiandien taip greitai besivystant ekonomikai, vaikams atsiranda vis daugiau galimybių tapti finansiškai nepriklausomais nuo tėvų, įgyti savo asmeninių lėšų ir turto. Tai lemia, jog šiuo laikotarpiu labai svarbu užtikrinti, jog suteikiant tokias plačias galimybes vaikams įgyti savo asmeninio turto, vaikų teisės realizuoti šį turtą būtų apsaugotos. Todėl vaiko, kaip ypatingo santykių subjekto, teisių apsaugos ir gynimo

²⁶ RASIMAVIČIUS, Pranas Vytautas. *Tarybinė šeimos teisė: vadovėlis*. Vilnius: Mintis, 1981, p. 145;

²⁷ STRIPEIKIENĖ, Janina. *Vaiko, kaip savarankiško teisės subjekto, problema*. Jurisprudencija, 2003, t. 42 (34), p. 12-17;

²⁸ DEMIDOVA, Ana. *Turtiniai šeimos narių santykiai: vadovėlis*. Vilnius: Mintis, 1983, p. 69;

²⁹ Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodeksas. Valstybės žinios, 1964, Nr. 21-186, 1996, Nr. 100-2261. Negalioja nuo 2001-07-01.

reikalingumo, kaip ir tokio reikalingumo priežasčių, šiandien mažai kas abejoja³⁰. Dėl šių priežasčių, galima teigti, jog **pagrindinė disponavimo nepilnamečio vaiko turtu teisės paskirtis yra užtikrinti nepilnamečių vaikų turtinių interesų apsaugą**. Visų pirma, tokią išvadą galima daryti remiantis tarptautinėje bei nacionalinėje teisėje egzistuojančiu vaiko interesų viršenybės principu. Šis principas įtvirtintas daugybėje teisės aktų, kaip vienus iš svarbiausių galime paminėti 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38-41 straipsnius, Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą, 1996 m. kovo 14 d. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymą, 1991 m. birželio 25 d. Švietimo įstatymą ir kitus³¹. Vaiko interesų viršenybės principas, dar kitaip vadinamas prioritetingos vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo principu – įtvirtintas siekiant, jog sprendžiant visus šeimos klausimus, susijusius su vaikais, tiek tėvai, tiek teismas, tiek ir kiti asmenys pirmiausia privalomai atsižvelgtų į vaikų interesus ir jais vadovautųsi³². Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.186 straipsnio 1 dalyje prioritetingas vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo principas modifikuojamas kaip pareiga veikti išimtinai vaiko interesais. Šio straipsnio 1 dalyje nurodoma, jog tėvai tvarkydami savo nepilnamečių vaikų turtą uzufrukto teisėmis, privalo veikti tik vaikų interesais. Nustatytas normos imperatyvumas leidžia daryti išvadą, jog vaikas yra traktuotinas kaip ypatingas teisinių santykių subjektas, todėl jam reikalinga maksimali teisių apsaugos ir gynimo sistema. Disponavimo nepilnamečių turtu teisės atžvilgiu, šios pareigos įtvirtinimu, siekiama vieno pagrindinių tikslų, jog vaikų turtas ir jo duodamos pajamos privalomai būtų panaudojamos visų pirma pačių vaikų turtiniams ir dvasiniams poreikiams tenkinti: vaikų maitinimui, aprangai, mokymui, gydymui, jų laisvalaikiui ir ugdymui. Tai reiškia, jog tėvams yra draudžiama piktnaudžiauti, disponuojant vaikams priklausančiu turtu. Teismų praktikoje aiškinama, jog vaiko turto tvarkymas vaiko interesais reiškia tokį vaikų turto tvarkymą, kuris teiktų vaikui maksimalią materialinę ir dvasinę naudą bei būtų viena iš sąlygų, užtikrinančių jo sveiką ir darnią fizinę bei psichinę raidą³³. Tam, jog nepilnamečio vaiko turtinių interesų apsaugos būtų siekiama tinkamomis priemonėmis, svarbu suprasti žodžio „interesas“ prasmę, disponavimo nepilnamečių vaikų turtu teisės kontekste. Pirmiausia, žodis „interesas“ bendrine prasme reiškia: „tikslas, siekimas; rodyti interesą kuriuo nors reikalu“³⁴. Taigi vaiko interesai yra

³⁰ MIKELĖNAS, Valentinas. *Šeimos teisė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 360;

³¹ Ten pat;

³² Ten pat, p. 127;

³³ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Kn. 3: Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 366;

³⁴ Lietuvių kalbos institutas. Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>;

jo požiūriu svarbūs, rūpimi dalykai, kurių turi būti siekiama. Tačiau vaikui augant keičiasi ir jo interesai, tačiau turtiniu atžvilgiu tam tikri interesai nekinta ir išlieka pagrindiniais, pavyzdžiui: vaiko poreikis turėti geras socialines ir kitokias sąlygas vystytis, įgyti išsilavinimą, ugdyti turimus talentus ir panašiai. Žinoma, nustatant vaiko interesų turinį, reikia atsižvelgti į objektyvius kriterijus, nes netgi tėvai, priklausomai nuo jų pačių pažiūrų, išsilavinimo, moralinių ir kitų savybių, vaiko interesus supranta skirtingai. Todėl teismas *ex officio* kiekvienoje byloje turi nustatyti konkretaus vaiko interesus. Nors nustatant vaiko interesų turinį būtina atsižvelgti į vaiko siekius, norus bei teikiamus prioritetus, tačiau tai nėra viską nulemianti aplinkybė³⁵. Vis dėlto, vaiko interesų turinio nustatymas ir jų vertinimas atsižvelgiant į vaiko norus ir pažiūras laikomas svarbiu. Lietuvos Aukščiausias teismas sprendamas su vaikų teisėmis ir interesais susijusius klausimus nors ir ne visais būtiniais atvejais ir nepakankamai nuosekliai, tačiau taiko vieną iš svarbiausių tarptautinių dokumentų vaikų teisių klausimais – Vaiko teisių konvenciją. Remiantis Konvencijos 3 straipsniu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas teismų praktikoje įtvirtina ir vaiko interesų sąvoką. Lietuvos Aukščiausio Teismo praktikoje pabrėžiama, jog vaiko interesai – tai pirmiausia įstatymuose numatytos vaiko teisės ir galimybės šias teises įgyvendinti esant konkrečiai situacijai. Tačiau klaidinga būtų vaiko interesus tapatinti su vaiko nuomone, nors vaiko nuomonė yra svarbi nustatant vaiko teisių įgyvendinimą, bet ji nėra privaloma teismui, kadangi gali prieštarauti vaiko interesams³⁶. Aiškinat vaiko interesų apsaugos principą tėvų ir vaikų turtinių santykių kontekste nepilnamečio vaiko interesas yra ne tik privatus, bet ir viešas, todėl jo apsauga turi rūpintis ne tik tėvai (globėjai), bet ir valstybės institucijos, pareigūnai (Civilinio kodekso 3.163 straipsnio 4 dalis). Toks vaiko turtinių interesų apsaugos mechanizmas turi padėti užtikrinti, kad teisė saugotų, jog tėvai nešvaistytų vaikams priklausančio turto, tinkamai vykdytų savo kaip tėvų prigimtines teises ir pareigas³⁷.

Disponavimo nepilnamečiams vaikams priklausančiu turtu teisės įtvirtinimu taip pat yra siekiama, jog tvarkant nepilnamečiams vaikams priklausančią turtą uzufrukto teise **būtų laikomasi vaikų ir tėvų turto atskirumo principo**. Nors šio principo įgyvendinimo būtų galima siekti ir remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso II knygos normomis, kadangi tiek Civilinio kodekso 2.7 straipsnyje, tiek 2.8 straipsnyje numatyta, kad tam tikru turtu nepilnamečiai gali disponuoti savarankiškai, o tai reiškia,

³⁵ MIRONČIKIENĖ, Eglė. *Šeimos teisė, vaiko teisių apsauga: Bendros nuostatos; Santuokos sudarymas, negaliojimas pabaiga; Sutuoktinių, tėvų, vaikų teisės ir pareigos; Įvaikinimas, globa, rūpyba; Socialinė parama*. Vilnius: Mūsų Saulužė, 2013, p. 171-172;

³⁶ MIKELĖNAS, Valentinas. *Šeimos teisė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 363;

³⁷ TAMOŠIŪNIENĖ, E.; ir KUDINAVIČIŪTĖ-MICHAILOVIENĖ, I. *Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai: mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013, p. 174;

jog ir čia yra pripažįstamas vaikų ir tėvų atskirumo principas. Tačiau manytina, kad įstatymų leidėjas siekdamas detalesnio ir griežtesnio reglamentavimo pasirinko šio principo įgyvendinimo siekti kartu pasitelkiant ir uzufrukto teisę. Tačiau kyla klausimas ar tokiu būdu reglamentavimas netapo pernelyg komplikuoatas. Vis dėlto tikriausiai niekas neprieštarautų, kad tėvų ir vaikų turto atskirumo principo laikymosi siekiama dėl ypatingos jo svarbos, tai patvirtina ne tik Civilinio kodekso II knygos nuostatos, bet ir Civilinio kodekso III knygoje įtvirtintas reglamentavimas. Tokia išvadą galima daryti, kadangi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.161 straipsnio 4 dalyje, 3.185 straipsnyje bei 3.189 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad vaikų ir tėvų turtas yra atskiras – vaikai neturi nuosavybės teisės į savo tėvų turtą, o tėvai neturi nuosavybės teisės į savo vaikų turtą³⁸. Nepilnamečio teisė turėti atskirą turtą nuo tėvų yra viena pagrindinių jo teisių, o šių asmenų turto atskirumo principas yra absoliutaus pobūdžio, iš to sekančiu atsakomybės tretiesiems asmenims atribojimu – nepilnamečiai vaikai neatsako pagal tėvų kreditorių reikalavimus, savo turtu³⁹. Tai yra pažymima ir Lietuvos teismų formuojamoje praktikoje. Pavyzdžiui Kauno apylinkės teismo 2014 m. lapkričio 12 d. sprendime, priimtame civilinėje byloje Nr. 2-6186-955/2014 teismas konstatavo, jog motina neturi teisės savo asmeniniams interesams tenkinti panaudoti vaiko turto, nes įstatymas aiškiai nurodo, kad vaiko ir tėvų turtinės teisės yra atskiros. O tai patvirtina ir Civilinio kodekso 3.185 straipsnis, kuris numato, jog tėvai, ar vienas iš jų vaiko turto atžvilgiu turi tik tvarkymo teisę (uzufruktas)⁴⁰. Nors kaip matome formuojamoje praktikoje yra pripažįstamas tėvų ir vaikų turto atskirumo principas, tačiau vis dar pasitaiko situacijų, kuomet turtinių teisių atskyrimas yra nesuprantamas ir pačių tėvų, todėl dažnai jie vadovaudamiesi savo asmeninėmis vertybėmis, išsilavinimu bei požiūriu į savo vaikų turtinius interesus, nevienodai juos supranta ir pažeidžia vaikų teises, disponuojant jiems priklausančiu turtu. Pavyzdžiui vienoje iš Vilniaus miesto apylinkės bylų tėvai kreipėsi į teismą dėl teismo leidimo išdavimo siekdami vaiko lėšas panaudoti antstolio iš tėvų išieškamai sumai padengti, kitoje buvo norima už vaikui priklausančias lėšas pastatyti seneliui paminklą⁴¹.

Dėl šios priežasties vaiko nuosavybės teisė turi būti ginama ne mažesne apimtimi nei pilnamečių savininkų, traktuojant jį kaip lygiavertį turtinių santykių dalyvį bei

³⁸ MIKELĖNAS, V., *et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Kn. 3: Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 364;

³⁹ MIEŽINIS, Tautvydas. *Tėvų teisės ir pareigos, susijusios su jų nepilnamečių vaikų turtu*. Notariatas, Nr. 20/2015, p. 51;

⁴⁰ Kauno apylinkės teismo 2014 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 2-6186-955/2014;

⁴¹ Vilniaus miesto apylinkės teismas. 2016 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. S2-12394-129/2016, Vilniaus miesto apylinkės teismas. 2016 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. S2-15284-608/2016;

užtikrinant visokeriopą jo tiek materialinių, tiek procesinių teisių apsaugą. Vis dėlto, pažymėtina, kad nepilnamečio nuosavybės teisės gynimas neturi priklausyti nuo būdo, kuriuo nepilnametis vaikas įgijo nuosavybę (turtą nuosavybės teise vaikas gali įgyti įvairiais būdais: dovanojimo, paveldėjimo, gauti stipendiją, laimėti loterijoje, savarankiškai disponuodamas savo uždirbtomis lėšomis ir kitaip)⁴². Toks vaiko teisinio statuso traktavimas pripažįstamas tinkamu ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje, taikant Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją, pavyzdžiui, 2009 m. gegužės 28 d. sprendime *Brauer v. Germany* (pareiškimo numeris 3545/04)⁴³. Tačiau būtina atsižvelgti į tai, kad nepilnamečiai vaikai nors ir būdami lygiateisiais nuosavybės teisinių santykių subjektais, bet dėl savo amžiaus, psichinės ir socialinės brandos stokos neturi visiško veiksnio (išskyrus emancipuotus ir santuoką sudariusius nepilnamečius), negali savarankiškai visa apimtimi įgyvendinti savo teisių ir pareigų susijusių su jiems nuosavybės teise priklausančiu turtu, todėl už nepilnametį veiksmus, susijusius su jo turto valdymu, naudojimu ir disponavimu dažniausiai įgyvendina atstovai pagal įstatymą – tėvai ar globėjai, toks reguliavimas įtvirtintas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.157 bei 3.272 straipsniuose⁴⁴. Dažniausiai veiksmus susijusius su nepilnamečių vaikų turto tvarkymu tėvai atlieka uzufrukto teisės pagrindu, kuris įtvirtintas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.185 straipsnyje. Tačiau tėvų uzufrukto teisė yra specifinė, kadangi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.141 straipsnyje nurodoma, jog uzufruktas suteikia teisę naudotis svetimu daiktu ir gauti iš jo vaisius, produkciją ir pajamas, o tėvų uzufrukto teisei taikomos tik tos bendrosios daiktinio uzufrukto nuostatos, kurios neprieštaruoja Civilinio kodekso trečios knygos nuostatoms. Tačiau dėl tėvų ir vaikų turto atskirumo tėvai, kaip uzufruktoriai, negali gauti jokių pajamų iš tvarkomo vaikų turto, kadangi uzufruktas į vaiko turtą įtvirtintas ne uzufruktoriaus asmeninių poreikių tikslais, o išimtinai nepilnamečio interesais⁴⁵. Aktualu atkreipti dėmesį į tai, kad lyginant su Civilinio kodekso II knygos nuostatomis uzufrukto teisės nustatymas atrodytų, jog suteikia papildomą nepilnamečio turto apsaugą (pavyzdžiui Civilinio kodekso 3.185, 3.186, 3.190 straipsniai), tačiau vis dėlto manytina, kad uzufrukto teisė padeda tiesiog detalčiau ir aiškiau reglamentuoti tėvų teises bei

⁴² Lietuvos Aukščiausio Teismo 2011 m. rugsėjo 8 d., *Nepilnamečių turtinių teisių apsauga paveldėjimo teisiniuose santykiuose*. Teismų praktika Nr. 35, 2011 m. I skirsnis;

⁴³ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. gegužės 28 d. sprendimas *Brauer prieš Vokietiją* byloje, Nr. 3545/04; [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Childrens_ENG.pdf>;

⁴⁴ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Kn. 3: Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 300-511;

⁴⁵ MIEŽINIS, Tautvydas. *Tėvų teisės ir pareigos, susijusios su jų nepilnamečių vaikų turtu*. Notariatas, Nr. 20/2015, p. 52;

pareigas susijusias su nepilnamečiams priklausančiu turtu. Kadangi pažvelgus į Civilinio kodekso II knygoje įtvirtintą reglamentavimą matome įtvirtintus nepilnamečių turto apsaugos pagrindus. Štai Civilinio kodekso 2.7 straipsnio 2 dalyje taip pat, kaip ir Civilinio kodekso III knygoje nurodoma, kad nepilnamečio iki 14 metų tėvų pareiga sudarant ir vykdant sandorius, nepilnamečio vardu bei tvarkant kitokius turtinius ir asmeninius neturtinius reikalus veikti tik nepilnamečio interesais⁴⁶. Taip pat tam tikrą nepilnamečių turto apsaugą numato ir Civilinio kodekso 2.135 straipsnis, kurį sistemiškai aiškinant su Civilinio kodekso 2.132 straipsniu, tėvų – kaip nepilnamečių įstatyminių atstovų sudaryti sandoriai, disponuojant nepilnamečių turtu galėtų būti pripažinti negaliojančiais, tuo atveju, jeigu prieštarautų nepilnamečio interesams⁴⁷. Todėl būtų galima manyti, kad galbūt siekiant užtikrinti tėvų ir vaikų turto atskirumo principą ir apsaugoti vaiko turtinius interesus pakaktų Civilinio kodekso II knygoje įtvirtintų nuostatų taikymo.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, jog visiškai pagrįstai orientuojamasi į tai, jog įtvirtinant disponavimo nepilnamečiams vaikams priklausančiu turtu teisę, būtų siekiama užtikrinti nepilnamečių vaikų ir tėvų turto atskirumo principą bei apsaugoti nepilnamečių vaikų turtinius interesus. Vis dėlto, dėl minėto Civiliniame kodekse įtvirtinto reguliavimo kyla daug klausimų: Ar apskritai įmanoma rasti ribą tarp tėvų ir vaikų turto, kuomet nepilnamečiams vaikams priklausančią turtą tėvai tvarko uzufukto teise? Ar siekiant maksimalios nepilnamečių turtinių interesų apsaugos nėra pažeidžiamos tėvų turtinės teisės bei interesai? Pagaliau, ar specifinis uzufukto teisės taikymas vaikų ir tėvų turtinių santykių atžvilgiu neprieštarauja paties uzufukto teisinei prigimčiai. Kadangi manytina, kad Civilinio kodekso III knygoje specifiškai įtvirtinta uzufukto teisė labiau detalizuoja tėvų teises ir pareigas nepilnamečių turto atžvilgiu, nei suteikia papildomą apsaugą lyginant su Civilinio kodekso II knygoje įtvirtintu reguliavimu. Šie ir kiti susiję probleminiai klausimai bei jų problematika bus analizuojami sekančiame šios dalies skyriuje.

⁴⁶ MIKELĖNAS, V., *et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Kn. 2: Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 31;

⁴⁷ Ten pat, p. 269-270;

2.3. Disponavimo nepilnamečių vaikų turtu teisės paskirties įgyvendinimas

Kaip jau išsiaiškinome remiantis tarptautiniais bei nacionaliniais teisės aktais, pagrindinė disponavimo nepilnamečių vaikų turtu teisės paskirtis – nepilnamečių vaikų turtinių interesų apsaugos bei vaikų ir tėvų turto atskirumo principo įgyvendinimo užtikrinimas. Remiantis Civiliniu kodeksu šiuo metu tėvų uzufrukto teisė yra viena iš disponavimo nepilnamečių vaikų turtu teisės turinio dalių, nors dėl anksčiau išdėstytų argumentų kyla klausimas, ar tėvų uzufrukto teisės įtvirtinimas Civilinio kodekso III knygos XII skyriuje apskritai yra teisingas. Vis dėlto, galbūt tam tikrus uzufrukto teisės neatitikimus ir prieštaravimus disponavimo nepilnamečių vaikų turtu kontekste būtų galima pateisinti, jeigu būtent tėvams priklausančios uzufrukto teisės taikymas, nepilnamečių turto atžvilgiu, leistų užtikrinti geriausią disponavimo nepilnamečių vaikų turtu teisės paskirties įgyvendinimą. Tačiau dėl to kyla klausimų, ar tėvų teisė tvarkyti vaikų turtą uzufrukto teise gali geriausiai užtikrinti, kad vaikų turtas ir jo duodamos pajamos būtų privalomai panaudojamos visų pirmą pačių vaikų turtiniams ir dvasiniams poreikiams patenkinti? Ar uzufrukto teisės taikymas, vaikų ir tėvų turtiniams santykiams, nesąlygoja tėvų ir vaikų turtinių interesų konflikto?

Remiantis Civiliniu kodeksu visų minėtų klausimų sprendimas gana problematiškas, kadangi Civilinio kodekso 3.185 straipsnis įtvirtina, kad turtą, kuris yra nepilnamečių vaikų nuosavybė, tvarko jų tėvai uzufrukto teisėmis. Tuomet Civilinio kodekso 3.186 straipsnio 1 dalis imperatyviai nustato, kad tėvai privalo tvarkyti savo nepilnamečių vaikų turtą tik jų interesais ir draudžia tėvams naudoti turtą savo asmeniniams ar su šeimos reikmėmis nesusijusiems poreikiams tenkinti, o to paties straipsnio 2 dalis taip pat sako, kad vaikų turtas ar jo duodamos pajamos, esant reikalui ir nepažeidžiant vaikų interesų, gali būti panaudojama bendriems šeimos poreikiams tenkinti⁴⁸. Toks reglamentavimo įtvirtinimas rodo, jog vaikų poreikių neįmanoma idealiai atriboti nuo bendrų šeimos poreikių, tačiau tampa neaišku, kur yra riba ir kada galima spręsti, jog tėvų uzufrukto teise tvarkomas vaikams priklausantis turtas naudojamas bendriems šeimos poreikiams nepažeidžiant vaikų interesų, o kada ši riba jau yra peržengiama. Į šį klausimą paprasčiau atsakyti, analizuojant galimas praktines situacijas, kuomet iš už nepilnamečiui vaikui priklausančio turto, kuris tėvų yra tvarkomas uzufrukto teise, yra gaunamos pajamos, kurias panaudojant siekiama įsigyti nekilnojamąjį ar kilnojamąjį daiktą, skirtą nepilnamečio vaiko bei šeimos poreikiams tenkinti. Pavyzdžiui,

⁴⁸ MIKELĖNAS, Valentinas. *Šeimos teisė*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009, p. 389;

šeima gyvena bute, kuris yra visiškai apleistas ir neatitinka vaiko interesų. Tačiau šeima turi nepilnametį vaiką, kuris turi pakankamai turto, jog būtų galima įsigyti naują gyvenamąją vietą, atitinkančią jo interesus. Kadangi Civilinio kodekso 3.188 straipsnio 1 dalies 6 punktas nustato, jog be teismo išankstinio leidimo negalima investuoti nepilnamečių vaikų piniginių lėšų, kurių suma viršija dešimties minimalių mėnesinių algų dydį, akivaizdu, jog tokiu atveju turės būti gautas teismo leidimas⁴⁹. Tokiu atveju gavus teismo leidimą, ir už tėvų uzufrukto teise tvarkomą nepilnamečiui vaikui priklausančią turtą, įsigijus nekilnojamą daiktą (butą/namą), nepilnametis vaikas taptų to daikto, bendraturčiu (jo dalis būtų proporcinga jam priklausančių įdėtų lėšų daliai), jeigu šis daiktas būtų įsigyjamas visos šeimos poreikiams tenkinti, už nepilnamečiui vaikui priklausančią turtą ar jo duodamas pajamas⁵⁰. Taip pat tokioje situacijoje, nepilnametis vaikas įgytų nuosavybės teisę į dalį buto ir viešame registre turėtų būti privalomai nurodytas kaip nekilnojamojo daikto bendraturtis, jeigu perkant butą buvo panaudotos ir jam priklausančios lėšos. Taip yra todėl, nes savo nuosavybės teisę prieš trečiuosius asmenis jis galėtų panaudoti tik kai nuosavybės teisė būtų įregistruota viešame registre (Civilinio kodekso 1.75 straipsnis)⁵¹. Taigi matome, jog aptariant atvejį, kuomet disponuojant nepilnamečiui vaikui priklausančiu turtu siekiama įsigyti nekilnojamąjį turtą (pvz. butą ar namą) visos šeimos poreikiams tenkinti, vaiko turtinių interesų apsaugos sistema yra sklandžiai sureguliuota, todėl tėvų uzufrukto teise tvarkomo nepilnamečiams vaikams priklausančio turto panaudojimas yra maksimaliai apsaugomas dėl privalomos nuosavybės teisės registracijos bei privalomo teismo leidimo gavimo.

Tačiau visiškai kitokia situacija yra, kuomet nepilnamečiui vaikui priklausančią turtą, kurį tėvai tvarko uzufrukto teise, siekiama panaudoti pavyzdžiui kilnojamųjų daiktų įsigijimui. Tokiu atveju, atriboti ar jis bus panaudojamas ne tik bendriems šeimos poreikiams patenkinti, nepažeidžiant vaikų interesų, bet ir ar toks įsigyjamas daiktas bus naudojamas visų pirma paties vaiko turtiniams ir dvasiniams poreikiams tenkinti, nustatyti yra labai sudėtinga. Civilinio kodekso 3.188 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodoma, jog perleisti, įkeisti savo nepilnamečių vaikų turtą ar kitaip suvaržyti į jį teises galima tik gavus išankstinį teismo leidimą, o 3.186 straipsnio 2 dalyje sakoma, kad pajamas ir vaisius, gaunamus iš nepilnamečiam vaikui priklausančio turto, tėvai gali

⁴⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000 m. rugsėjo 6 d., Nr. 74-2262;

⁵⁰ MIKELĖNAS, Valentinas. *Šeimos teisė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 389;

⁵¹ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Kn. 3: Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 366;

naudoti šeimos reikmėms, atsižvelgdami į vaiko interesus⁵². Visų pirma, analizuojant šias normas tampa neaišku, ar tėvams norint panaudoti pajamas, gaunamas iš vaikams priklausančio turto, kurį jie tvarko uzufrukto teise, kilnojamojo daikto įsigijimui, kuris bus skirtas šeimos poreikiams tenkinti, teismo leidimas yra reikalingas. Ar užtenka, jog tiesiog būtų atsižvelgta į vaiko interesus ir šis kilnojamas daiktas būtų naudojamas visos šeimos poreikiams tenkinti? Remiantis Civilinio kodekso 3.188 straipsnio 1 dalies 6 punktu galima teigti, kad teismo leidimas nebus reikalingas, jeigu investuojama nepilnamečiui vaikui priklausanti piniginių lėšų suma neviršys dešimties minimalių mėnesinių algų dydžio. Tačiau nepriklausomai nuo to, ar išankstinis teismo leidimas reikalingas, ar ne, bet kokiu atveju pagal Civiliniame kodekse įtvirtintą reglamentavimą įsigyjant kilnojamąjį daiktą, už pajamas, gaunamas iš vaikui priklausančio turto, kurį tėvai tvarko uzufrukto teise, turi būti atsižvelgiama į vaiko interesus ir šis kilnojamas daiktas turi būti skirtas visos šeimos poreikiams tenkinti. Tačiau čia yra kitaip nei nekilnojamojo daikto įsigijimo atveju, kuomet pajamas, gaunamas iš nepilnamečio vaiko turto, kuris tvarkomas uzufrukto teise galima apsaugoti dėl teismo leidimo reikalingumo bei privalomos nuosavybės teisės registracijos, šiuo atveju, kaip jau minėjome, ne tik nėra reikalaujama teismo leidimo, bet nėra įtvirtintos ir privalomos vaiko nuosavybės teisės į kilnojamąjį daiktą registracijos. Negana to, be šių priežasčių, pajamų, kurios gaunamos iš nepilnamečių vaikų turto, tvarkymas uzufrukto teise, siekiant įsigyti kilnojamąjį daiktą ne tik, kad nepadedą įgyvendinti svarbiausios disponavimo nepilnamečių vaikų turtu paskirties - nepilnamečių vaikų turtinių interesų apsaugos užtikrinimo, bet palieka tėvams galimybių piktnaudžiauti pajamomis, gaunamomis iš nepilnamečiams vaikams priklausančio turto, siekiant įsigyti kilnojamuosius daiktus, kurie būtų naudojami šeimos poreikiams tenkinti. Taip galima teigti, remiantis Civilinio kodekso 3.186 straipsnio 2 dalimi, kurioje nurodoma, kad pajamas ir vaisius, gaunamas iš nepilnamečiam vaikui priklausančio turto, tėvai gali naudoti šeimos reikmėms, atsižvelgdami į vaiko interesus⁵³. Kadangi kaip išsiaiškinome, įsigyjant kilnojamąjį daiktą už pajamas, kurios gaunamos iš nepilnamečiui vaikui priklausančio turto, kurį tėvai tvarko uzufrukto teise nėra reikalaujama teismo leidimo, nei nėra įtvirtintos privalomos vaiko nuosavybės teisės į kilnojamąjį daiktą registracijos. Todėl Civilinio kodekso 3.186 straipsnio 2 dalies pagrindu tėvai gali būti laikomi kaip piktnaudžiaujantys nepilnamečiams vaikams priklausančiomis pajamomis, kurias jie gauna tvarkydami uzufrukto teise nepilnamečiams vaikams priklausančią turtą, kai šias pajamas siekia panaudoti kilnojamojo daikto

⁵² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000 m. rugsėjo 6 d., Nr. 74-2262;

⁵³ Ten pat;

įsigijimui. Kaip atliekantys priešingus nepilnamečių vaikų turtiniams interesams veiksmus, tėvai gali būti laikomi, tais atvejais, kai nurodo, jog vaiko turtas ar iš jo gaunamos pajamos bus naudojama šeimos poreikiams tenkinti, nors iš tikrųjų gali turėti tikslą patenkinti ir savo asmeninius poreikius. Tokia situacija susidaro, nes praktiškai neįmanoma atriboti, kad kilnojamasis daiktas, kurį siekiama įsigyti už vaikui priklausančias lėšas būtų naudojamas tik išskirtinai vaiko, šeimos, interesais ir nebūtų naudojamas tėvų asmeniniams poreikiams tenkinti. Pavyzdžiui autorius P.S. Vitkevičius teigia, jog be Civilinio kodekso 3.84 straipsnyje įtvirtintų šeimos poreikiams tenkinti skirtų kilnojamųjų daiktų, šiais laikais reikėtų priskirti televizorių, radijo aparatą, kompiuterį, dviratį bei lengvąjį automobilį (pvz. vaikams nuvežti į mokyklą)⁵⁴. Tada kyla klausimas, ar pagal Civiliniame kodekse įtvirtintą reguliavimą, jeigu tėvai iš už uzufrukto teise tvarkomo turto pajamų įsigijo automobilį vaiko interesams ir šeimos poreikiams tenkinti, ar tai reiškia, jog automobiliu negali naudotis savo asmeniniams poreikiams (pvz. apsilankyti pas gydytoją). Akivaizdu, jog toks aiškinimas ne tik būtų absurdiškas, bet ir pažeistų tėvų teises ir interesus, juk nepilnamečio vaiko interesai negali būti ginami tėvų teisių ir interesų sąskaita. Turi būti išlaikoma tam tikra pusiausvyra.

Remiantis tuo, kas išdėstyta galima daryti išvadą, kad tam tikrais atvejais nėra tikslinga ieškoti ribos tarp tėvų ir vaikų turtinių interesų, kadangi siekiant juos atriboti gali būti pažeisti ne tik tėvų, bet netgi ir nepilnamečių turtiniai interesai. Tėvai siekdami išvengti galinčio kilti konflikto, dėl nepilnamečių vaikų pajamų panaudojimo, vienam ar kitam kilnojamam daiktui įsigyti, apskritai gali atsisakyti galimybių nepilnamečio pajamas investuoti į kilnojamuosius daiktus. Dėl ko gali būti prarandama galimybė nepilnamečiui iš jam priklausančių pajamų gauti ne tik papildomos finansinės naudos, tačiau ir patenkinti savo prioritetinius turtinius interesus.

Lyginamuoju aspektu svarbu aptarti disponavimo nepilnamečių vaikų turtu teisės reglamentavimą Prancūzijos teisinėje sistemoje, kadangi manytina, jog naujajame civiliniame kodekse įtvirtinta vaikų turto valdymo modelis galėjo būti pasiskolintas iš kitų valstybių šeimos teisės normų⁵⁵. Prancūzijos civiliniame kodekse taip pat yra įtvirtintas tėvų uzufruktas į vaikų turtą, tačiau ši daiktinė teisė yra atskiriama nuo vaiko turto administravimo teisės⁵⁶. Tai reiškia, jog disponavimo nepilnamečių vaikų turtu teisė

⁵⁴ VITKEVIČIUS, Pranciškus Stanislavas. *Šeimos turto teisinis režimas ir teisinė šeimos turto apsauga*. Vilnius: Justitia, 2004/4 Nr.4(52), p. 32;

⁵⁵ SAKAVIČIUS, Justas. *Uzufrukto teisė ir šeimos turtiniai santykiai. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*: mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013, p. 637;

⁵⁶ Ten pat, p. 638;

Prancūzijoje nėra pagrįsta vien tik uzufrukto teise, o apima ir vaiko turto administravimo teisę. Todėl manytina, jog tokiu vaiko turto valdymo modelio įtvirtinimu taip pat kaip ir Lietuvoje yra siekiama užtikrinti nepilnamečių vaikų turtinių interesų apsaugą bei siekti, kad būtų laikomasi vaikų ir tėvų turto atskirumo principo. Tai pagrindžia Prancūzijos teisės nuostatos, kuriuose reglamentuojami vaikų ir tėvų tarpusavio santykiai, kadangi čia yra vartojama terminologija „tėvų valdžia“ (pranc. - *autorite parentale*) – Prancūzijos civilinio kodekso 371-1 straipsnis. „Tėvų valdžios“ sąvoka aiškinama kaip tėvų teisių ir pareigų visuma, kuri nukreipta į geriausių vaiko interesų siekimą. Tokia tėvų valdžios sąvoka apima tokius aspektus kaip: vaiko priežiūrą ir apsaugą, teisinį atstovavimą, vaiko gyvenamosios vietos nustatymą, vaiko švietimą, išlaikymą, turto administravimą bei atsakomybę už žalą, kurią sukelia jų vaikas. Taigi nors Prancūzijos civiliniame kodekse nėra tiesiogiai pasakyta, tačiau jį aiškinant sistemiškai, galima teigti, jog tėvai administruodami vaikams priklausantį turtą turi veikti išimtinai vaikų interesais. Tai patvirtina ir Prancūzijos teisės sistemos nuostatose minima sąvoka „vaiko interesai“ (pranc. - *l'interet de l'enfant*), kuri yra vartojama vienaskaitoje, todėl traktuotina kaip bendra ir nepakankamai aiški, bet ši sąvoka privalo būti pripažįstama kiekvienoje byloje susijusioje su pareigomis, kurias tėvai turi savo vaikų atžvilgiu, kai kyla ginčas teisme. Taigi, kitaip sakant, jeigu teismas turi priimti sprendimą susijusį su tėvų pareigomis ir atsakomybe savo vaikams, visada turi būti privalomai ieškoma sprendimo, kuris atitiktų geriausius vaiko interesus. Teisės ir pareigos veikti išimtinai vaiko interesais priklauso tėvams iki vaikas tampa pilnamečiu arba emancipuotas, tam jog būtų užtikrintas vaiko saugumas, sveikata ir moralė, siekiant jo ugdymo ir asmeninio tobulėjimo. Tėvai turi padėti vaikui priimti sprendimus susijusius su vaiko gyvenimu, atsižvelgiant į vaiko amžių ir brandą⁵⁷.

Prancūzijos teisėje panašiai kaip ir Lietuvos teisinėje sistemoje vaiko finansinė autonomija ne visada yra suvokiama. Tokią situaciją Prancūzijoje lemia tai, jog dažniausia vaikas neturi savarankiškų pajamų, išskyrus tas pajamas, kurias jam skiria tėvai. Šiuo atžvilgiu reikėtų pažymėti tai, jog tėvai neturi prievolės skirti vaikams papildomų lėšų. Tol kol vaikai yra nepilnamečiai, tėvų skiriamos lėšos turi atitikti būtinausius vaikų poreikius, tačiau vaikai neturi teisės reikalauti, jiems skirti papildomų lėšų, kurios nebūtų naudingai panaudotos⁵⁸. Vis dėlto, Prancūzijos teisinėje sistemoje pripažįstama, jog vaikas gali turėti atskirą turtą nuo tėvų, taigi egzistuoja tėvų ir vaikų

⁵⁷ FERRAD, Frédérique. *Parental Responsibilities – France. National report: France* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ceflonline.net/wp-content/uploads/France-Parental-Responsibilities.pdf>>;

⁵⁸ DEKEUWER-DEFOSSEZ, Françoise. *Les droits de l'enfant*. Paris: Universitaires de France, 1991, p. 22;

turto atskirumo principas. Prancūzijos civilinio kodekso 386 – 4 straipsnyje įtvirtinta, kokiais atvejais tėvai neturi teisės naudoti ir tenkinti savo poreikių iš vaikui priklausančio turto. Išskiriami tokie atvejai: 1) turtas, kuris yra įgytas už paties vaiko uždirbtas lėšas; 2) turtas, kuris vaikui yra dovanotas arba paveldėtas testamentu, su aiškia sąlyga, jog tėvai negali juo naudotis; 3) kompensacijos už turtinę žalą, kurią vaikas patyrė⁵⁹. Tokie įtvirtinti apribojimai leidžia teigti, jog Prancūzijos teisinėje sistemoje siekiama apsaugoti vaikų turtinius interesus bei užtikrinti, jog tėvai nepiktnaudžiautų naudodamiesi jiems suteikiamomis turto administravimo bei uzufrukto teisėmis vaikų turto atžvilgiu.

⁵⁹ Code civil [interaktyvus]. (Prancūzijos civilinis kodeksas). [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721>>;

3. TĖVŲ UZUFUKTO TEISĖ Į NEPILNAMEČIŲ VAIKŲ NUOSAVYBĖ

3.1. Uzufukto teisės taikomos nepilnamečių vaikų turtui pagrįstumas

Civilinio kodekso 3 knygos vienuoliktojo skyriaus 2 skirsnis nustato vaiko teises ir pareigas bei tų pareigų vykdymo užtikrinimą garantuojančius subjektus, paties vaiko dalyvavimą įgyvendinant jo teises⁶⁰. Civilinio kodekso 3.185 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendroji taisyklė, jog turtą, kuris yra nepilnamečių vaikų nuosavybė, tėvai tvarko uzufukto teise, o tvarkydami tokį turtą tėvai privalo veikti tik vaikų interesais⁶¹. Tačiau Civilinio kodekso 4.141 straipsnio 1 dalyje, kurioje pateikiamas uzufukto apibrėžimas, nurodoma, kad uzufuktas yra asmens gyvenimo trukmei nustatyta teisė (uzufuktoriaus teisė) naudoti svetimą daiktą ir gauti iš jo vaisius, produkciją bei pajamas⁶². Tai reiškia, jog tėvų ir vaikų turtiniams santykiams taikoma uzufukto teisė yra specifinė, todėl kyla poreikis aptarti uzufukto teisės taikymo ypatybes disponavimo nepilnamečiams vaikams priklausančiu turtu teisės kontekste.

Kaip jau išsiaiškinome ankstesnėse darbo dalyse, uzufukto teisė yra daiktinė teisė, todėl šeimos santykiams skirtas uzufuktas gerokai skiriasi nuo bendro daiktinio uzufukto, įtvirtinto Civilinio kodekso 4.141 – 4.159 straipsniuose bei romėnų teisės šaltiniuose. Dėl šių priežasčių iškėlėme prielaidą, jog vaikų ir tėvų turtiniams santykiams taikoma uzufukto teisė galbūt nėra pats tinkamiausias sprendimas. Tokia išvada seka ir analizuojant uzufukto teisės turinį. Civilinio kodekso 3.185 – 3.191 straipsniuose egzistuojantis reglamentavimas įtvirtina taisyklę, jog tėvų uzufukto teisei taikomos tik tos uzufukto nuostatos, kurios neprieštarauja civilinio kodekso trečiosios knygos nuostatoms. Visų pirma, dėl uzufukto teisės taikymo pagrįstumo, disponuojant vaikams priklausančiu turtu, kyla abejonių, nes pagal šeimos santykiams nustatytą uzufukto teisės reglamentavimą naudą iš uzufukto gauna ne tėvai (uzufukto turėtojai), o tretieji asmenys – vaikai (Civilinio kodekso 3.186 straipsnio 1-2 dalys). Siekiant įtvirtinti vaiko teisių apsaugą, ši nuostata taip pat išsamiai perkeliama ir Lietuvos Aukščiausio Teismo praktikoje. Pavyzdžiui vienoje iš bylų Lietuvos Aukščiausias Teismas buvo nurodęs, jog „pagal Civilinio kodekso 3.186 straipsnio 1 dalį atsakovė, būdama įstatyminė savo nepilnametės dukters atstovė (uzufuktorė), turi pareigą tvarkyti dukteriai priklausančią

⁶⁰ STRIPEIKIENĖ, Janina. *Vaiko, kaip savarankiško teisės subjekto, problema*. Jurisprudencija, 2003, t. 42 (34); 12-17, p. 15;

⁶¹ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Kn. 3: Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 366;

⁶² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000 m. rugsėjo 6 d., Nr. 74-2262;

turtą išimtinai jos interesais, t.y. taip, kad jis teiktų vaikui maksimalią materialią ir dvasinę naudą bei būtų viena iš sąlygų, užtikrinančių jo sveiką, darnią fizinę bei psichinę raidą“. Kaip teigia autorius, J. Sakavičius, tokiu būdu uzufruktorius praranda bet kokią galimybę iš uzufrukto objekto gautą naudą naudoti savo poreikiams⁶³. Remiantis uzufrukto kaip daiktinės teisės prigimtimi su tokia autoriaus pozicija galima sutikti, kadangi atsižvelgiant į Civilinio kodekso 4 knygoje įtvirtintą uzufrukto teisės institutą, uzufrukto objektas daugiausia naudojamas uzufruktoriaus poreikiams tenkinti. Civilinio kodekso 4.143 straipsnio 2 dalis numato, jog naudojant uzufrukto objektą gaunami vaisiai, produkcija ir pajamos priklauso uzufruktoriui, jeigu sutartis ar įstatymai nenumato kitaip, todėl Civilinio kodekso 3.186 straipsnyje įtvirtintas reglamentavimas visiškai iškreipia uzufrukto teisinę paskirtį⁶⁴.

Antra, prigimtinis uzufrukto teisės turinys nurodo, jog asmuo turintis uzufrukto teisę į daiktą gali tik jį naudoti ir valdyti (Civilinio kodekso 4.141 straipsnio 1 dalis, 4.143 straipsnio 4 dalis). Tuo tarpu remiantis Civilinio kodekso 3.188 straipsniu, tėvai tvarkantys vaikų turtą uzufrukto teise gali šiuo daiktu disponuoti, jeigu jiems suteikiamas teismo leidimas. Tai reiškia, jog daiktinės teisės atžvilgiu uzufrukto teisė apima valdymą ir naudojimą, tačiau vaikų ir tėvų turtinių teisų atžvilgiu sąvokos turinys yra praplečiamas ir apima – valdymą, naudojimą ir disponavimą. Civilinio kodekso komentare nenurodoma, jog turtas, kurio 3.188 straipsnio pagrindu gavus teismo leidimą tėvai gali disponuoti nėra tvarkomas uzufrukto teise. Čia kaip tik pažymima, jog Civilinio kodekso 3.188 straipsnio 1 dalies 1 punktas taikytinas tik perleidžiant ar suvaržant (parduodant, dovanojant, įkeičiant ir pan.) nepilnamečiui vaikui priklausančią nekilnojamąjį daiktą, taip pat kilnojamąjį daiktą, kurio vertė viršija dešimt minimalių mėnesio algų (komentuojamos normos 6 punktas)⁶⁵. Tai rodo, jog Civilinio kodekso III knygoje įtvirtintas vaikų turto tvarkymas uzufrukto teise yra gana prieštaringas, kadangi remiantis įtvirtinta uzufrukto teisės analize, jos sąvokos turinys kaip ir praplečiamas nurodant, jog gavus teismo leidimą tėvai gali disponuoti vaikams priklausančiu turtu, bet tuo pačiu imperatyviai pasakoma, kad disponuoti tokiu turtu galima tik vaikų interesais. Kitaip tariant, tėvai negali gauti jokios asmeninės naudos disponuojant vaikams priklausančiu turtu.

⁶³ SAKAVIČIUS, Justas. *Uzufrukto teisė ir šeimos turtiniai santykiai. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*: mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013, p. 637;

⁶⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000 m. rugsėjo 6 d., Nr. 74-2262;

⁶⁵ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Kn. 3: Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 368;

Pagaliau, manytina, jog Civilinio kodekso III knygos XII skyriuje įtvirtintos uzufrukto teisės turinio specifiškumas bei prieštaravimas jos prigimtinėi esmei lemia ir tėvų bandymus naudojantis uzufrukto teise tam tikrais atvejais tenkinti savo asmeninius poreikius. Tokią išvadą galima daryti remiantis Vilniaus miesto apylinkės teismo praktika. Štai vienoje iš bylų vaiko motina norėjo panaudoti vaikams priklausančias lėšas jai nuosavybės teise priklausančio buto remontui, buitinei technikai, baldams įsigyti bei vaikų reikmėms tenkinti. Tačiau teismas tokį prašymą dėl teismo leidimo išdavimo, disponuoti vaikams priklausančiomis lėšomis, atmetė. Nutartyje teismas nurodė, jog motina nepateikė įrodymų, pagrindžiančių buto remonto būtinumą ir jo kainą, taip pat akivaizdu, jog lėšos būtų naudojamos motinos turtui gerinti, o apie vaikų nuosavybės įgijimą į butą (jo dalies), kurio pargerinimui siekiama panaudoti nepilnamečių lėšas, motina nenurodė. Teismas pažymėjo, kad tėvai privalo savo lėšomis pirkti vaikams drabužius, maistą, mokėti mokesčius už darželį ir kitaip juos išlaikyti⁶⁶. Deja teismų praktika rodo, jog tokios situacijos nėra pavieniai atvejai, štai kitoje byloje motina siekė už nepilnamečiams vaikams priklausančias lėšas įsigyti gyvenamąjį būstą Ispanijoje, argumentuodama, jog vaikų interesai nenukentės, nes jie turės atostogų namus bei šeima gaus papildomų pajamų iš būsto nuomos. Tačiau teismas vėlgi atsisakė išduoti teismo leidimą tokiai investicijai panaudoti vaikams priklausančias lėšas, remdamasis tuo, jog motina nepateikia pakankamų įrodymų patvirtinančių, kad nepilnamečių vaikų piniginių lėšų panaudojimas atitiks nepilnamečių vaikų interesus, ar investavimo sandorio sudarymui panaudotos nepilnamečių vaikų lėšos bus panaudotos tinkamai (pvz. kokia kiekvieno nepilnamečio vaiko piniginių lėšų suma bus mokama už turtą, kokia turto dalis priklausys kiekvienam nepilnamečiui vaikui ir panašiai)⁶⁷.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad teismai galbūt per daug formaliai vertina tam tikras investicijas susijusias su nepilnamečiams priklausančiu turtu, nesiaiškina detalių ar investicijos, pavyzdžiui, į nekilnojamąjį turtą, ar pinigines lėšas nepilnamečio sąskaitoje, labiau patenkintų jo interesus. Negana to, ar neatrodo paradoksalu, kad norint gauti teismo leidimą tam tikrais atvejais kaip įrodymą, jog nebūs pažeisti nepilnamečio turtiniai interesai, reikia pateikti, pavyzdžiui, ekonomisto išvadą, jog tai yra pati geriausia investicija. Nors už tokią išvadą mokėti turi nepilnamečio tėvai, taigi tokiu atveju, nepilnamečio turtinių interesų apsaugos mechanizmas veikia prieš patį

⁶⁶ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr.S2-46391-592/2016;

⁶⁷ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. S2-18966-819/2016;

nepilnametį, nes šeima bereikalingai praranda pinigus arba nepilnamečio turtas apskritai nebūna investuojamas.

3.2. Uzufukto teisės taikymo į vaikams priklausantį turtą apribojimai

Turtas, kurį nepilnamečiai vaikai gali tvarkyti savarankiškai apibrėžtas Civilinio kodekso 3.187 straipsnyje. Tokį turtą galima išskirti į tris rūšis. Visų pirma, vaikas gali savarankiškai tvarkyti turtą, kurį jis įgijo už savo paties uždirbtas lėšas, taip pat turtą, kuris yra skirtas vaiko lavinimo, pomėgių tenkinimo ar laisvalaikio organizavimo tikslams. Pats nepilnametis sprendžia ir kaip tvarkyti jam dovanotą ar paveldėtą turtą su sąlyga, kad tam turtui nebus taikomas uzufuktas⁶⁸. Tai reiškia, jog uzufukto teisės į tokį turtą tėvai neturi, bet gali vaikui patarti, kaip elgtis su tokiu turtu, jį drausminti, jeigu šiuo turtu vaikas naudojasi neatsakingai bei įgyvendinti kitokias su vaiku susijusias teises ir pareigas⁶⁹. Siekiant nustatyti ar pagal galiojančią uzufukto teisės reglamentavimą įtvirtintą Civilinio kodekso III knygos XII skyriuje nėra pernelyg suvaržomos tėvų teisės ir nepažeidžiami pačių nepilnamečių turtiniai interesai, minėtas tris turto rūšis, kurios buvo išskirtos būtina aptarti detaliau.

Visų pirma gana aišku ir didelių netikslumų nekyla dėl paties vaiko uždirbtų lėšų ir už šias lėšas įgyto turto. Civilinio kodekso 2.7 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog vaikai iki 14 metų turi teisę savarankiškai sudaryti smulkius buitinius sandorius, susijusius su asmeninės naudos gavimu neatlygintinai, taip pat sandorius susijusius su savo uždirbtų lėšų, atstovų pagal įstatymą ar kitų asmenų suteiktų lėšų panaudojimu, jeigu tokiems sandoriams nėra nustatyta notarinė ar kita speciali forma. Taip pat Civilinio kodekso 2.8 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad nepilnamečiams nuo 14 iki 18 metų teisė savarankiškai disponuoti savo pajamomis ar turtu gali būti atimta ar apribojama, esant pakankamam pagrindui⁷⁰. Šiuo atžvilgiu, kaip matome, reglamentavimas yra aiškus ir tikslus, todėl didesnių problemų ir neaiškumų neturėtų kilti. Antra, teisiniam tikslumui užtikrinti, reikėtų apibrėžti, koks turtas yra pripažįstamas skirtas vaiko lavinimo, jo pomėgių tenkinimo ir laisvalaikio organizavimo tikslams. Civilinio kodekso komentare nurodoma, jog tokiam turtui priskirti reikėtų vaikui priklausančius vadovėlius, kitokias mokomasias

⁶⁸ MIKELĖNAS, Valentinas. *Šeimos teisė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 386-387;

⁶⁹ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Kn. 3: Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 368;

⁷⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000 m. rugsėjo 6 d., Nr. 74-2262;

priemonės ir kanceliarines prekes, muzikos instrumentą, jeigu vaikas mokosi muzikos, sporto reikmenis (krepšinio kamuolį, dviratį, riedučius, kt.)⁷¹. Akivaizdu, jog šis sąrašas nėra baigtinis, todėl kiekvienu konkrečiu atveju reikia vertinti ar tam tikras turtas yra skirtas vaiko lavinimo, pomėgių tenkinimo ir laisvalaikio organizavimo tikslams. Trečia, būtina atkreipti dėmesį, kad vaikas jam dovanotą ar paveldėtą turtą tvarko savarankiškai tik su sąlyga, jog tam turtui uzufuktas nėra taikomas. Tai reiškia, jog toks turtas negali būti tėvų tvarkymo teisės objektas. Vis dėlto, šioje dalyje kyla klausimas, nes pagal tokią formuluotę atrodytų, kad tėvai apskritai negali priimti jokių su tokio turto tvarkymu susijusių sprendimų. Tada tampa neaišku, kas tuomet turėtų tvarkyti tokį turtą ir ar vis viena šios teisės vaiko tėvai ar globėjai neišlaiko⁷². Vis dėlto Civilinio kodekso komentare nurodoma, jog nors tėvai Civilinio kodekso 3.187 straipsnyje numatytais atvejais ir neturi uzufukto teisės į nepilnamečiui vaikui priklausančią turtą, sandoriai susiję su tokiu turtu, sudaromi Civilinio kodekso 2.7 – 2.8 straipsnių nustatyta tvarka. Visa tai parodo, vėlgi tarpusavio normų prieštaravimą, kadangi Civilinio kodekso 2.7 – 2.8 straipsniai tėvams leidžia sudaryti ar patvirtinti vaikų sudaromus sandorius, susijusius su jiems priklausančiu turtu, Civilinio kodekso 3.187 tėvams apskritai draudžia tvarkyti aptartą vaikams priklausančią turtą, o Civilinio kodekso komentare aiškinama, jog vis dėlto tėvai turi teisę vaikų vardu sudaryti sandorius, kurie susiję su vaikams priklausančiu turtu.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima pastebėti, jog tėvų teisių ir pareigų susijusių su nepilnamečiams vaikams priklausančiu turtu, kuriam uzufuktas netaikomas, aiškinimo klausimai dažniausiai gali kilti su turtu, kurį vaikas paveldi su sąlyga, jog šiam turtui uzufukto teisė nebus taikoma. Galime manyti, jog tai lemia ir teismų praktikoje kylančias problemas bei tėvų siekį disponuoti vaikui priklausančiu turtu, kurį jis įgyja paveldėjimo pagrindu, savo asmeniniams interesams tenkinti. Šiame darbe remiantis bei analizuojant Vilniaus miesto apylinkės teismo praktiką, pastebėtina, jog tėvai dažnai siekia parduoti vaikų paveldėtą turtą, ne tik siekiant užtikrinti savo nepilnamečių vaikų interesus, bet galimai ir norint patenkinti savo asmeninius turtinius interesus. Manytina, jog tokių tikslų siekiama aiškiai nenurodant, kaip vaiko paveldėto turto pardavimas bus naudingas pačiam vaikui. Štai vienoje iš bylų motina kreipėsi į teismą dėl teismo leidimo išdavimo priimti palikimą vaiko vardu, ir teismo leidimo parduoti paveldėtą turtą nepilnamečio vaiko vardu išdavimo. Iš teismo nutarties matoma, jog prašyme motina nurodė tik aplinkybes,

⁷¹ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Kn. 3: Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 368;

⁷² SAKAVIČIUS, Justas. *Uzufukto teisė ir šeimos turtiniai santykiai. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*: mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013, p. 639;

jog tokiu turtu nepilnametis yra per mažas naudotis ir jis jam nereikalingas. Teismas tokį prašymą atmetė pažymėdamas, kad teismo leidimo prašymas parduoti vaiko paveldėtą turtą turi būti motyvuotas ir įrodytas, neužtenka teismui nurodyti minėtas aplinkybes. Teismui turi būti nurodytos planuojamo nepilnamečio vaiko turto pardavimo sandorio sąlygos, pateikti kiti įrodymai nekeliantys jokių abejonių, kad tokie sandoriai būtų sudaromi siekiant tik nepilnamečio vaiko interesų, kadangi parduodamas būtent vaiko turtas, pateikti įrodymus apie atidarytą nepilnamečio vardu sąskaitą, nurodyti aplinkybes dėl ko šis turtas yra parduodamas (sunku išlaikyti, dideli mokesčiai ir kitos objektyvios priežastys)⁷³. Vis dėlto negalima vienareikšmiškai teigti, jog tėvai siekdami parduoti vaiko paveldėtą turtą, visais atvejais siekia patenkinti tik savo asmeninius poreikius. Tėvai kreipiasi į teismą išduoti leidimą parduoti vaikų paveldėtą turtą ir tais atvejais, kai siekiama užtikrinti nepilnamečio vaiko turtinių interesų apsaugą. Kaip pavyzdį galima pateikti dažnai pasitaikantį teismų praktikoje atvejį, kai nepilnametis vaikas paveldi automobilį, nors dar neturi galimybės turėti vairuotojo pažymėjimą. Tokiu atveju teismas dažniausiai tenkina tėvų prašymą parduoti paveldėtą automobilį, įpareigodamas tėvus lėšas už parduotą automobilį padėti į vaiko vardu atidarytą sąskaitą banke ir tokias lėšas naudoti išimtinai vaiko poreikiams ir interesams užtikrinti⁷⁴. Svarbu pažymėti, jog vaikui dovanotus ar jo paveldėtus nekilnojamuosius objektus būtina įregistruoti vaiko vardu, kadangi jis nėra tėvų tvarkomas uzufrukto teise, o privalomą nekilnojamojo daikto registraciją viešame registre numato Civiliniame kodekse įtvirtintas reglamentavimas⁷⁵.

Atsižvelgiant į aptartą problematiką, poreikis tikslinti disponavimo vaikams priklausančiu turtu reglamentavimą, analizuojant Civiliniame kodekse įtvirtintas normas, tampa vis labiau pagrįstas, kadangi šiuo metu įtvirtintas reguliavimas yra pakankamai komplikotas. Taip pat egzistuoja normų prieštaravimas, kuris lemia teisinį neapibrėžtumą. Praktiniu požiūriu, vyrauja konkurencija tarp tėvų ir vaikų turtinių interesų patenkinimo, kurią lemia tai, jog uzufrukto teise tvarkomas turtas apima turto tvarkymą tiek vaiko ir šeimos interesų, tiek tėvų interesų prasme. Manoma, jog galbūt nustatant, kad vaiko turtas tvarkomas kito asmens turto administravimo teise vaiko interesais, o uzufrukto teisės sąvoką vartojant tik tėvų ir šeimos turtinių interesų

⁷³ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. rugpjūčio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. S2-37753-155/2016;

⁷⁴ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eS2 – 16264-934/2016;

⁷⁵ VITKEVIČIUS, Pranciškus Stanislavas. *Šeimos turto teisinis režimas ir teisinė šeimos turto apsauga*. Vilnius: Justitia, 2004/4 Nr.4(52), p. 195;

tenkinimo prasme, reglamentavimas būtų tikslesnis bei konkretesnis⁷⁶. Turto administravimo teisė kaip alternatyva, kuomet kalbama apie disponavimą nepilnamečio turtu, jo interesais, manytina, jog būtų tinkamesnis pasirinkimas nei uzufrukto teisė dėl kelių priežasčių. Visų pirma, Civilinio kodekso 4.241 straipsnis numato, jog „Turto visiško administravimo atveju, administratorius be šio kodekso 4.240 straipsnyje numatytų teisių, taip pat gali perleisti turtą, ar jį investuoti, įkeisti ar kitaip suvaržyti teisę į jį, ar keisti jo tikslinę paskirtį“. Todėl turto administratorius turi teisę valdyti, naudoti ir disponuoti kitam asmeniui nuosavybės teise priklausantį turtą kitaip, nei turto tvarkymo uzufrukto teise atveju, kurią taikant tėvų ir vaikų turtiniams santykiams yra iškreipiama uzufrukto teisės daiktinė prigimtis. Antra, kito asmens turto administravimo atveju administratorius jam suteiktas teises įgyvendina ne savo, o naudos gavėjo – turto savininko ar trečiojo asmens, kurio naudai nustatytas turto administravimas (Civilinio kodekso 4.242 straipsnio 2 dalis)⁷⁷. Dėl šios priežasties, nepilnamečiams vaikams priklausantį turtą, kuriam būtų taikoma turto administravimo teisė, būtų įpareigoti tvarkyti nepilnamečio vaiko interesais, tai atitiktų turto administravimo teisės instituto paskirtį bei užtikrintų nepilnamečių turtinių interesų apsaugą. Taip pat, paminėtina, jog turto administratorius, nors veikia naudos gavėjo interesais, tačiau sandorius sudaro savo vardu (Civilinio kodekso 4.244 straipsnio 1 dalis), todėl taikoma turto administravimo teisė, disponuojant vaikams priklausančiu turtu, garantuotų vaikų turto apsaugą, nes sandorių sudarymo atvejais pareigas ir riziką iš sandorių turėtų prisiimti tėvai. Tačiau naudą iš sudaromų sandorių gautų nepilnamečiai vaikai. Atsižvelgus į kito asmens turto administravimo instituto esmę ir paskirtį Civiliniame kodekse įtvirtinta ir išankstinė turto administratoriaus veiksmų teisėtumo ir teisminė kontrolė. Kadangi sistemiškai aiškinat Civilinio kodekso 4.240 straipsnio 3 ir 4 dalis ir 4.241 straipsnį, turto administratorius atlikdamas veiksmus, susijusius su administruojamu, turi gauti atitinkamą teismo leidimą⁷⁸. Todėl kito asmens turto administravimo instituto įtvirtinimas, nepilnamečių turtinių interesų atžvilgiu atitiktų Civilinio kodekso III knygoje įtvirtinto reglamentavimo logiką, nes teismo leidimų instituto įtvirtinimu taip pat, siekiama užtikrinti nepilnamečių turtinius interesus. Atsižvelgiant į tai, kad tėvams suteikiamos uzufrukto teisės atžvilgiu, teismo leidimų institutas yra prieštaringas, o kito asmens turto administravimo teisės

⁷⁶ SAKAVIČIUS, Justas. *Uzufrukto teisė ir šeimos turtiniai santykiai. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*: mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013, p. 639;

⁷⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000 m. rugsėjo 6 d., Nr. 74-2262;

⁷⁸ SMALIUKAS, A.; ir GOLDAMMER, Y. *Kito asmens turto administravimo taikymo problemos*. Justitia, 2007, Nr.2 (64), p. 47;

atžvilgiu, būtų suderinamas. Įvertinus tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad išsamiai reglamentuota kito asmens turto administravimo teisė galėtų būti panaudota kaip alternatyva vaiko turto tvarkymo uzufrukto teise institutui, taip išsprendžiant daugelį probleminių klausimų, kurie kyla analizuojant specifiškai, tėvų ir vaikų turtiniams santykiams sureguliuoti, taikomą uzufrukto teisę.

Prancūzijos teisinėje sistemoje uzufrukto institutas nėra naujas, jis galiojo dar iki įsigaliojant Lietuvos Respublikos civiliniam kodeksui. Uzufruktas Prancūzijos civiliniame kodekse yra apibrėžtas 578 straipsnyje kaip teisė naudotis kito asmens daiktais kaip savo, bet su pareiga išsaugoti jo esmę. Uzufrukto teisė Prancūzijoje dažniausiai yra sukuriama testamentu arba susitarimu, vyresniam šeimos nariui leidžiant naudotis nuosavybe, pavyzdžiui leidžiama naudotis šeimos namais prieš juos parduodant arba perimant jaunesnei kartai. Todėl dažnais atvejais uzufruktorius bus velionio našlys. Tačiau disponavimo nepilnamečių vaikų turtu kontekste svarbu pažymėti, jog Prancūzijos teisėje yra dvi uzufruktą ribojančios formos šeimos susitarimuose. Remiantis Prancūzijos civilinio kodekso 625 straipsniu, uzufrukto naudojimas suteikia teisę uzufrukto gavėjui naudotis nuosavybe ir iš jos gaunamais vaisiais savo poreikiams ir savo šeimos poreikiams tenkinti (nebent būtų speciali tam prieštaraujanti nuostata)⁷⁹. Uzufrukto teisė, naudoti nepilnamečių vaikų turtą (pranc. *droit de jouissance légale*), suteikia tėvams teisę, be specialaus pagrindimo naudoti nepilnamečio turtą tokioms išlaidoms kaip: vaiko išsilavinimui, išlaidymui, sveikatos priežiūrai ir panašiai. Tačiau šią teisę tėvai praranda, kai nepilnametis vaikas pasiekia šešiolikos metų amžių arba susituokia⁸⁰. Toks reglamentavimas nustatytas Prancūzijos civilinio kodekso 384-385 straipsniuose. Prancūzijos civilinio kodekso 382 straipsnyje greta uzufrukto teisės tėvai, kaip nepilnamečių atstovai pagal įstatymus, turi *expressis verbis* išreikštą teisę bei pareigą administruoti vaikų turtą⁸¹. Tai reiškia, jog Prancūzijoje įtvirtinta daiktinė tėvų uzufrukto teisė į vaikų turtą yra atskiriama nuo vaiko turto administravimo teisės. Taip galima teigti remiantis Prancūzijos civilinio kodekso 383 straipsnio 2 dalimi, kurioje aiškiai išskiriami turto tvarkymo ir uzufrukto teisės pagrindai. Šiame straipsnyje nurodoma, jog įstatymo nustatytas naudojimasis vaiko turtu yra susijęs su įstatymo nustatytu vaiko turto administravimu, tai reiškia, kad naudojimasis priklauso arba abiem tėvams, arba vienam

⁷⁹ BELL, J.; BOYRON, S.; ir WHITTAKER, S. *Principles of French law. Second Edition*. Oxford University Press, 2008, p. 289-290;

⁸⁰ FERRAD, Frédérique. *Parental Responsibilities – France. National report: France* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ceflonline.net/wp-content/uploads/France-Parental-Responsibilities.pdf>>;

⁸¹ MIEŽINIS, Tautvydas. *Tėvų teisės ir pareigos, susijusios su jų nepilnamečių vaikų turtu*. Notariatas, Nr. 20/2015, p. 52;

iš jų, kuris atsakingas už turto administravimą⁸². Kitaip nei suteikiamos uzufrukto teisės atveju, nepilnamečio turto administravimas baigiasi, kai jis tampa pilnametis (18 metų), susituokia ar emancipuojamas⁸³.

Įvertinus anksčiau išdėstytus argumentus bei atsižvelgiant į Prancūzijoje įtvirtintą reguliavimą, manytina, jog kito asmens turto administravimo teisė būtų tinkamas pasirinkimas nepilnamečių bei tėvų turtinių teisių ir interesų tenkinimo atžvilgiu, šalia uzufrukto teisės. Taip galima teigti, kadangi tėvams suteikiant uzufrukto teisę tik tokiam nepilnamečių turtui, kurį sunku atskirti nuo bendro šeimos turto, nereikėtų iškreipti uzufrukto teisės paskirties. Taip pat būtų išlaikoma vaikų ir tėvų turtinių teisių bei interesų pusiausvyra. O kito asmens turto administravimo instituto taikymas, tam nepilnamečio vaiko turtui, kuriuo privalomai turi būti disponuojama tik vaiko interesais, padėtų ne tik apsaugoti nepilnamečio turtą, bet lemtų ir privalomą jo gausinimą, kas užtikrintų nepilnamečiui vaikui finansinę naudą.

⁸² SAKAVIČIUS, Justas. *Uzufrukto teisė ir šeimos turtiniai santykiai. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*: mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013, p. 638;

⁸³ FERRAD, Frédérique. *Parental Responsibilities – France. National report: France* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ceflonline.net/wp-content/uploads/France-Parental-Responsibilities.pdf>>;

4. SANDORIŲ SUDARYMAS DISPONUOJANT VAIKAMS PRIKLAUSANČIU TURTU

4.1. Sandorių susijusių su vaikams priklausančiu turtu sudarymo apribojimai

Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse vaiko teisinės padėties sudarant sandorius nustatymas iš esmės įtvirtino vaiką kaip savarankišką civilinių teisinių santykių subjektą⁸⁴. Tačiau nors nepilnametis yra lygiateisis teisinių santykių subjektas dėl visiško civilinio veiksnio neturėjimo, jis būdamas nuosavybės teisinių santykių subjektas ir turėdamas su turtu susijusias teises ir pareigas, dažniausiai jas gali įgyvendinti per savo atstovus pagal įstatymą (tėvai, globėjai, rūpintojai, įtėviai) arba jų sutikimu⁸⁵. Disponavimo teisės apimtis, sudarant sandorius, priklauso nuo vaiko turimo civilinio veiksnio. Nepilnamečiai iki 14 metų, pagal Civilinio kodekso 2.7 straipsnio 3 dalį, gali ir savarankiškai sudaryti smulkius buitinius sandorius, taip pat sandorius, susijusius su savo uždirbtų lėšų, atstovų pagal įstatymą ar kitų asmenų suteiktų lėšų panaudojimu, jeigu šiems sandoriams nenustatyta notarinė ar kita speciali forma. Sandorius, kurių vaikas negali sudaryti savarankiškai, jeigu toks sandoris naudingas vaikui ir nepažeidžia jo teisėtų interesų bei teisių, kaip numatyta Civilinio kodekso 1.79 bei 1.84 straipsniuose, gali patvirtinti vaiko teisėti atstovai. Tačiau visus kitus sandorius už nepilnamečius iki 14 metų jų vardu sudaro tėvai arba globėjai išimtinai vaiko interesais⁸⁶. Be Civilinio kodekso 3.187 straipsnyje numatyto turto, kurio tėvai negali tvarkyti uzufukto teise, Civilinio kodekso 3.188 straipsnyje yra įtvirtinti papildomi apribojimai tėvams, norintiems sudaryti sandorius susijusius su vaikams priklausančiu turtu. Siekiant nurodytus sandorius sudaryti, tėvai privalo gauti teismo leidimą, kitu atveju, tokie sandoriai gali būti pripažinti negaliojančiais pagal vaiko, vieno iš jo tėvų ar jų įpėdinių ieškinį⁸⁷. Atsižvelgus į Civilinio kodekso III knygos XII skyriaus reglamentavimą, jame numatyta daug apribojimų ir draudimų disponuoti vaikams priklausančiu turtu, todėl kyla klausimas, ar taip nėra pernelyg varžomos tėvų teisės ir pažeidžiami vaikų turtiniai interesai.

Pirmoje Civilinio kodekso 3.188 straipsnio dalyje įtvirtinta, kad tėvai be išankstino teismo leidimo neturi teisės perleisti, įkeisti savo nepilnamečių vaikų turtą, ar kitaip

⁸⁴ STRIPEIKIENĖ, Janina. *Vaiko, kaip savarankiško teisės subjekto, problema*. Jurisprudencija, 2003, t. 42 (34); 12-17, p. 15;

⁸⁵ SVIRBUTIENĖ, Dalija. *Nepilnamečių interesų apsauga notaro veikloje. Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai: mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013, p. 173;

⁸⁶ Ten pat;

⁸⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000 m. rugsėjo 6 d., Nr. 74-2262;

suvaržyti teises į jį. Toks ribojimas yra taikomas, kai nepilnamečiui vaikui priklausanti nekilnojamąjį daiktą norima perleisti ar suvaržyti teises į jį (parduodant, dovanojant, įkeičiant ir panašiai). Taip pat ir su kilnojamuoju daiktui, kurio vertė viršija keturių minimalių mėnesių algų dydį. Vilniaus miesto apylinkės teismo vienoje iš nutarčių, analizuojamu pagrindu buvo atsisakyta išduoti teismo leidimą parduoti nepilnametei dukrai priklausantį nekilnojamąjį turtą. Šioje situacijoje motina norėjo parduoti savo nepilnametei dukrai nuosavybės teise priklausančią buto dalį, esančią Šiauliuose, kurią ji paveldėjo iš močiutės, kadangi pareiškėja su nepilnamete dukra gyveno Vilniuje, o nepilnametė paveldėta buto dalimi nesinaudojo, todėl jos išlaikymas tik sąlygojo papildomas išlaidas, ypač artėjant žiemos sezonui. Teismas tokį prašymą atmetė nurodydamas, jog pareiškėjos nurodytos aplinkybės bei jas pagrindžiantys rašytiniai įrodymai neleidžia daryti išvados, kad pareiškėjos nepilnametei dukrai priklausančio nekilnojamojo turto pardavimo sandoris nepažeis vaiko teisių ir atitiks interesus. Teismas pažymėjo, jog pareiškėja prašyme nenurodė ketinamo sudaryti sandorio tikslingumo bei naudingumo jos nepilnametės dukros interesų požiūriu⁸⁸. Atsižvelgiant į šią situaciją, manytina, jog tokių griežtų reikalavimų nustatymas tėvams, norintiems parduoti nepilnamečiui vaikui priklausantį turtą, net tik pernelyg apriboja tėvų teises disponuoti nepilnamečiui vaikui priklausančiu turtu, tačiau manytina, jog pažeidžiami ir paties vaiko interesai. Sušvelninus tokius apribojimus, iš vaiko turto, kuriuo jis nesinaudoja ne tik būtų galima gauti finansinės naudos vaiko atžvilgiu, bet ir išvengti nuostolių, kuriuos patiria šeima išlaikant vaikui priklausantį turtą. Tačiau šiuo metu nustatyti apribojimai neužtikrina, jog nebūtų prarandama turto vertė, kuriuo vaikas nesinaudoja, kadangi tėvų teisės disponuoti nepilnamečiams priklausančiu turtu yra labai apribotos. O tai gali lemti ir nepilnamečių vaikų turtinių interesų pažeidimą.

Antrame analizuojamo straipsnio punkte numatyta, kad be išankstinio teismo leidimo tėvai neturi teisės savo nepilnamečių vaikų vardu priimti ar atsisakyti priimti palikimą. Pažymėtina, jog toks ribojimas taikomas paveldint tiek pagal testamentą, tiek pagal įstatymą⁸⁹. Atsižvelgiant į darbo temą gali kilti klausimas, kaip nepilnamečio paveldimo turto priėmimas ar atsisakymas tokį turtą priimti gali įtakoti sandorių susijusių su vaikų disponuojamu turtu sudarymą. Šiuo atžvilgiu, galime teigti, jog, pavyzdžiui, atsisakius vaiko vardu priimti palikimą sandorių sudarymas apskritai gali būti neįmanomas, kadangi vaikas gali nepagrįstai likti be jam, paveldėjimo teisės pagrindu,

⁸⁸ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. eS2-41346-235/2016;

⁸⁹ MIKELĖNAS, Valentinas. *Šeimos teisė*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009, p. 391;

turinčio priklausyti turto, arba priešingai tėvai siekdami realizuoti vaikams priklausantį turtą, gali norėti priimti palikimą vaiko vardu, tam jog būtų galima sudaryti vaikui finansiškai naudingą sandorį. Dėl tokių veiksmų gali būti ne tik apsaugomi nepilnamečių vaikų turtiniai interesai, bet dėl taikomo apribojimo tėvai gali ir nepagrįstai prarasti teisę disponuoti vaikams priklausančiu turtu, iš kurio sudarant finansiškai naudingus sandorius vaikų turtas galėtų būti gausinamas.

Trečia sandorių grupė, kuriai reikalingi teismo leidimai yra nuomos sutarčių sudarymas dėl vaikų turto. Tokių sutarčių sudarymui teismo leidimas reikalingas tiek dėl kilnojamojo, tiek dėl nekilnojamojo daikto, jeigu nuomos terminas ilgesnis nei penkeri metai. Iš teismų praktikos galima matyti, jog tokios nuomos sutartys dažnai gali turėti didelę įtaką vaiko turtiniams interesams, kadangi gali ne tik padėti užtikrinti, jog būtų tinkamai rūpinamasi jam priklausančiu turtu, bet iš jo gali būti gaunama ir papildoma finansinė nauda bei pagerinama vaikui priklausančio turto būklė. Todėl teismas dažnai yra linkęs išduoti teismo leidimą tokiam sandoriui sudaryti, kadangi kaip vienoje iš nutarčių nurodo, pareiškėjams išnuomojus nepilnamečiui vaikui nuosavybės teise priklausančią negyvenamąją patalpą, kurios būklė bus pagerinta, nepilnamečio interesai nebus pažeisti⁹⁰. **Ketvirta**, Civilinio kodekso 3.188 straipsnyje įtvirtintas, tačiau retai pasitaikantis, bet prie kontroliuojamų susitarimų priskiriamas ir arbitražinis susitarimas, kai tėvai be teismo leidimo neturi teisės nepilnamečių vaikų vardu sudaryti arbitražinį susitarimą. Kadangi tai yra imperatyvi norma, todėl tuo atveju, jeigu tėvai sudarytų savo nepilnamečių vaikų vardu arbitražinį susitarimą, jis būtų pripažįstamas niekiniu. Šis, Civilinio kodekso 3.188 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtintas apribojimas gali būti aiškinamas dvejopai: siaurai (apimantis tik vaikų vardu sudaromas sutartis) bei plačiai (apimantis ir tėvų sutikimą dėl nepilnamečių vaikų nuo 14 iki 18 metų sudaromų sutarčių). Tačiau tokio klausimo sprendimas priklausytų nuo to, kaip analizuojama Civilinio kodekso nuostata būtų išaiškinta teismų praktikoje⁹¹.

Penkta, norėdami sudaryti paskolos sutartį nepilnamečių vaikų vardu, kurios suma viršija keturių minimalių algų dydį, tėvai taip pat turi gauti teismo leidimą. Toks ribojimas taikytinas tiek, kai skolinamos nepilnamečiui priklausančios pinigines lėšos, tiek tais atvejais, kai paskolos gavėjas yra pats nepilnametis. Paskolų sutarčių sudarymo atveju, teismas prieš išduodamas teismo leidimą tokiai sutarčiai, turi labai detaliai

⁹⁰ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. vasario 29 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. S2-12341-960/2016;

⁹¹ ŽIUKIENĖ, Mariana. *Arbitražinio susitarimo negaliojimas*: magistro darbas. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 31-32;

įvertinti visas aplinkybes. Tai gali lemti sprendimą, ar vaiko turimos piniginės lėšos banko sąskaitoje labiau užtikrins jo interesus tiesiog laikomos banko sąskaitoje iki jo pilnametystės, ar naudingiau vaiko pinigines lėšas skolinti kitam asmeniui, siekiant tam tikros finansinės naudos vaiko turtinių interesų atžvilgiu. Pavyzdžiui, pareiškėja prašė teismo išduoti leidimą, skolinti vaikui priklausančias pinigines lėšas, kurios viršija keturių minimalių algų dydį, šias pinigines lėšas vaikas buvo gavęs kaip kompensaciją iš kitų įpėdinių už paveldėtą turtą. Pareiškėja nurodė, kad savo dalies kompensaciją, kurią ji taip pat buvo gavusi panaudojo siekdama sukurti vaikams geresnę gyvenamąją vietą, kuri atitiktų jų interesus. O kadangi nepilnamečio vaiko piniginės lėšos šiuo metu yra nenaudojamos, nenorint, kad jos dėl infliacijos nuvertėtų, ir norit padidinti jų dydį (paskolinus būtų gaunama 10 procentų metinių palūkanų) buvo prašoma išduoti teismo leidimą vaiko vardu sudaryti paskolos sutartį. Teismas tokį prašymą tenkino, nurodydamas, kad paskolos sutarties sudarymas atitinka vaiko interesus, nes paskolos sumą perdavus paskolos gavėjui būtų mokamos metinės palūkanos, kurių dydis yra didesnis nei Lietuvos komercinių bankų siūlomos palūkanos, t.y. nepilnamečio vaiko turimos piniginės lėšos nenuvertėtų dėl infliacijos⁹². Iš nurodytų argumentų galime daryti išvadą, jog leidžiant vaiko vardu sudaryti paskolos sutartį yra svarbu, kad šiomis lėšomis ne tik nebūtų nepagrįstai disponuojama, piniginės lėšos ne tik nenuvertėtų, bet už paskolintas vaikui priklausančias lėšas būtų gaunama didesnė nei minimali nauda, vaiko turtinių interesų atžvilgiu.

Pagaliau **šešta**, tėvai neturi teisės be išankstinio teismo leidimo investuoti nepilnamečių vaikų pinigines lėšas, jeigu jų suma viršija dešimties minimalių mėnesinių algų dydį. Civilinio kodekso komentare nurodoma, jog minėta nuostata taikoma, kai už nepilnamečiui priklausančias pinigines lėšas perkami nekilnojamieji ar kilnojamieji daiktai, vertybiniai popieriai ir panašiai. Šis punktas taip pat turėtų būti taikomas tėvams norint paimiti iš banko vaiko vardu padėtą indėlį, jeigu paimama suma viršytų dešimties minimalių mėnesio algų dydį⁹³. Situacijas susijusias su vaikams priklausančio turto investavimu teismas vertina gana griežtai, yra keliami aukšti įrodinėjimo reikalavimai. Štai vienoje iš bylų pareiškėjai prašė teismo leisti investuoti nepilnametei dukrai priklausančias pinigines lėšas viršijančias dešimt minimalių mėnesinių algų dydį, į vertybinių popierių biržoje Nasdaq kotiruojamų įmonių akcijas. Pareiškėjai aiškino, kad nepilnametės lėšas norima investuoti, kad lėšos būtų apsaugotos nuo dalinio arba visiško

⁹² Kretingos rajono apylinkės teismo 2010 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. S2-684-206/2010;

⁹³ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Kn. 3: Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 369;

praradimo bei generuotų investicijų grąžą, kuri atsvertų neigiamą infliacijos įtaką ir didintų nepilnametės santaupas. Tačiau teismas atsižvelgęs į tokius argumentus atsisakė išduoti teismo leidimą nurodydamas, kad pareiškėjai nepateikė jokių įrodymų, pvz., preliminarios sutarties dėl investavimo, atitinkamos srities eksperto vertinimo, preliminarių skaičiavimų apie investicijų grąžą, rizikas ir panašiai, iš kurių teismas galėtų įvertinti, ar investavus į Vertybinių popierių biržoje Nasdaq kotiruojamų įmonių akcijas nebus pažeisti nepilnamečio vaiko interesai⁹⁴. Aptariant minėtą situaciją galima daryti išvadą, jog galimybė tėvams sudaryti investavimo sandorius dėl vaikams priklausančio turto yra beveik visiškai eliminuojama. Kadangi teismų praktika rodo, kad dažniausia teismo leidimai dėl tokių sandorių sudarymo yra atmetami, jeigu nepateikiami tikslūs skaičiavimai, be to yra reikalaujama ir profesionalių ekspertų vertinimo. Atsižvelgiant į tai, jog investicijos dažniausia turi būti atliekamos pakankamai skubiai, norit užtikrinti, jog būtų gaunama didelė investicijų grąža, toks apribojimų taikymas, siekiant investuoti vaikui priklausančią turtą tampa apskritai negalimu. Kadangi, per laiko tarpą, kol tėvai galėtų įvykdyti visus investavimo sandoriui teismo keliamus reikalavimus, investicija galėtų tapti vaikui finansiškai nenaudinga, todėl manytina, jog toks griežtas reikalavimų taikymas eliminuoja galimybę gausinti vaikų pajamas ir neužtikrina geriausių vaiko turtinių interesų tenkinimo.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, galima teigti, kad Civilinio kodekso 3.188 straipsnyje įtvirtinti papildomi apribojimai dar labiau suvaržo teises disponuoti nepilnamečiams vaikams priklausančiu turto, kadangi tėvai norėdami atlikti bet kokią veiksmą su vaikams priklausančiu turto turi kreiptis dėl teismo leidimo išdavimo. Praktiniu požiūriu matoma, kad tokie apribojimai, tam tikrais atvejais gali lemti ir vaikams priklausančio turto vertės praradimą bei nepakankamą vaiko geriausių turtinių interesų užtikrinimą. Todėl manytina, jog tėvams turėtų būti suteikiama daugiau teisių disponavimo nepilnamečių turto atžvilgiu, siekiant, jog nepilnamečių vaikų turtas nenuvertėtų, galėtų būti gausinamas ir atneštų didesnę finansinę naudą.

⁹⁴ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. rugpjūčio 17 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. S2-36066-1012/2016;

4.2. Sandorių susijusių su vaikų disponuojamu turtu negaliojimas

Išanalizavus, kokiems sandoriams, susijusiems su vaikams priklausančio turto disponavimu reikalingas teismo leidimas, svarbu aptarti, kokios teisinės pasekmės kyla, kai sandorius dėl nepilnamečiui vaikui priklausančio turto, sudaro pats nepilnametis iki 14 metų, taip pat nepilnametis nuo 14 iki 18 metų bei tėvai nesilaikantys Civilinio kodekso 3.188 straipsnio 4 dalyje įtvirtintų reikalavimų. Šie klausimai analizuojamos darbo temos kontekste yra svarbūs, kadangi tarp Civilinio kodekso 2.7-2.8 straipsniuose bei Civilinio kodekso 3.188 straipsnio 4 dalyje įtvirtinto reglamentavimo kyla tam tikrų probleminių klausimų, kurių sprendimas gali lemti sandorių, sudaromų disponuojant nepilnamečiams vaikams priklausančiu turtu, negaliojimą.

Remiantis Civilinio kodekso 2.7 straipsnio 3 dalimi, nepilnamečiai iki 14 metų gali disponuoti savo uždirbtais pinigais, taip pat pinigais, kuriuos jiems davė tėvai (globėjai) ir kiti asmenys. Jie gali savarankiškai sudaryti smulkius buitinius sandorius, taip pat sandorius, susijusius su asmeninės naudos gavimu neatlygintinai⁹⁵. Tačiau nepilnamečiai iki 14 metų, remiantis Civilinio kodekso 2.7 straipsniu yra pripažįstami neveiksniais, kadangi laikoma, jog jie nėra pakankamai subrendę, kad galėtų suprasti savo atliekamų veiksmų prasmę ir padarinius, todėl jų veiksnumas yra labai ribojamas⁹⁶. Jie negali sudaryti sandorių, kuriems įstatymai nustato privalomą notarinę formą. Dėl šių priežasčių, sandorius nepilnamečių vaikų vardu sudaro tėvai, o vaikams, kurie neturi tėvų arba kurie liko be tėvų priežiūros, steigiama globa ir skiriamas globėjas, kuris sudaro sandorius jų vardu⁹⁷. Kadangi tėvai (globėjai) pagal įstatymą yra nepilnamečio vaiko atstovai, todėl, pavyzdžiui, vaiko tėvai gali sudaryti sandorį savo vaiko vardu su kitu asmeniu, tačiau Civilinio kodekso 3.188 straipsnio 4 dalyje taikomi šiame darbe aptarti apribojimai bei nurodoma, kad pažeidus Civilinio kodekso 3.188 straipsnyje numatytus reikalavimus, sandoriai gali būti pripažįstami negaliojančiais pagal vaiko, vieno iš jo tėvų ar jo įpėdinių ieškinį⁹⁸. Taigi, sistemiškai aiškinant Civilinio kodekso 2.7 bei 3.188 straipsniuose įtvirtintą reguliavimą iškyla klausimas, ar jis nėra pernelyg griežtas, kadangi daugelio Civilinio kodekso 3.188 straipsnyje įtvirtintų sandorių nepilnamečiai vaikai apskritai negali sudaryti, arba galėtų sudaryti tik su tėvų sutikimu, o patys tėvai (globėjai) jiems

⁹⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000 m. rugsėjo 6 d., Nr. 74-2262;

⁹⁶ BARANAUSKAS, E., et al. *Civilinė teisė. Bendroji Dalis. Antroji laida: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2008, p. 355;

⁹⁷ VILETA, A., et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilniaus Universitetas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 190;

⁹⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000 m. rugsėjo 6 d., Nr. 74-2262;

sudaryti turi gauti teismo leidimą. Nėgana to, Civilinio kodekso 2.7 straipsnio 3 dalis numato, kad tėvai (globėjai) sudarydami ir vykdydami sandorius privalo veikti išimtinai dėl vaikų interesų⁹⁹. Autorius P.S. Vitkevičius teigia, jog Civilinio kodekso 3.188 straipsnio norma atrodo nevisiškai suderinama, kadangi pačiam vaikui neturinčiam teisės sudaryti tokių sandorių, suteikia teisę savarankiškai pareikšti ieškinį dėl jo pripažinimo negaliojančiu. Pažymint tai, kad kyla klausimas, nuo kokio amžiaus nepilnametis tokį teisinį veiksmą gali atlikti¹⁰⁰. Vis dėlto, tuo atveju, jeigu sandoris sudaromas nepilnamečio vaiko iki 14 metų, remiantis Civilinio kodekso 1.84 straipsnio 1 dalimi, toks sandoris laikomas negaliojančiu ir taikoma dvišalė restitucija¹⁰¹. Pažymėtina, jog tokie sandoriai priskiriami prie nugincijamų, todėl ieškinį dėl jų pripažinimo negaliojančiais pagal 1.84 straipsnio 4 dalį, gali pareikšti nepilnamečio vaiko iki 14 metų atstovai pagal įstatymą ir prokuroras, o jeigu toks sandoris nepilnamečiui vaikui naudingas, yra galimybė jį patvirtinti¹⁰².

Remiantis Civilinio kodekso 2.8 straipsniu, nepilnamečiams nuo 14 iki 18 metų yra suteikiama daugiau teisių disponuoti jiems priklausančiu turtu, todėl nepilnamečiai be galėjimo sudaryti smulkius buitinius sandorius bei sandorius susijusius su asmeninės naudos gavimu neatlygintinai, taip pat turi teisę disponuoti savo pajamomis (darbo užmokesčiu, stipendija) ir turtu, įgytu už šias pinigines lėšas. Taigi tam tikrus sandorius gali sudaryti patys, o kitus su tėvų (rūpintojų) sutikimu, bet sutikimo forma turi atitikti sandorio formą. Nepilnamečiai nuo 14 iki 18 metų negali be tėvų (globėjų) sutikimo disponuoti daiktais, jiems įgytais tėvų ar rūpintojų, pajamomis, kurias duoda jiems priklausančias turtas. Tokie ir kiti sandoriai, kurių sudarymui reikalingas tėvų (rūpintojų) sutikimas, remiantis Civilinio kodekso 1.88 straipsnio 1 dalimi, teismo tvarka gali būti pripažįstami negaliojančiais remiantis nepilnamečio vaiko tėvų (globėjų) ieškiniu. O tuo atveju, jeigu sudarytas sandoris pripažįstamas negaliojančiu taikoma dvišalė restitucija ir papildomai kita šalis turi atlyginti tiesioginę žalą, jeigu ji žinojo ar turėjo žinoti, kad nepilnametis vaikas neturi teisės sudaryti tokio sandorio¹⁰³. Šiuo atveju, aiškinat kartu Civilinio kodekso 2.8 bei 3.188 straipsnius pažymėtina, kad nors Civilinio kodekso 3.188

⁹⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000 m. rugsėjo 6 d., Nr. 74-2262;

¹⁰⁰ VITKEVIČIUS, Pranciškus Stanislavas. *Šeimos turto teisinis režimas ir teisinė šeimos turto apsauga*. Vilnius: Justitia, 2004/4 Nr.4(52), p. 191;

¹⁰¹ BARANAUSKAS, E., et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. Antroji laida: vadovėlis* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, p. 355;

¹⁰² DAMBRAUSKAITĖ, Asta. *Sandorių negaliojimo teisinės pasekmės: monografija*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 68;

¹⁰³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000 m. rugsėjo 6 d., Nr. 74-2262;

straipsnis kalba apie nepilnamečius vaikus, nenurodydamas jų amžiaus, pastarasis straipsnis taikomas tik vaikams iki 14 metų. Nepilnamečiai nuo 14 metų sudaro sandorius patys, turėdami vieno iš tėvų susitikimą, vadovaujantis Civilinio kodekso 2.8 straipsniu. Tai reiškia, kad vaikų nuo 14 metų sudaromiems sandoriams ar tėvų sutikimams duoti jokie teismo leidimai nėra reikalingi¹⁰⁴. Kaip rodo Vilniaus miesto apylinkės teismo praktika, dėl nevisiškai aiškios normos formuluotės, nepilnamečių vaikų nuo 14 iki 18 metų tėvai, dažnai kreipiamasi dėl teismo leidimo išdavimo, todėl manytina, jog įtvirtintą reglamentavimą reikėtų patikslinti.

Autorius P.S. Vitkevičius taip pat nurodo, jog remiantis Civilinio kodekso 3.188 straipsniu, abejotina, kad vaikas, turintis 14 metų ar daugiau, sandorių dėl piniginių lėšų investavimo, kurių suma viršija dešimties minimalių mėnesinių algų dydį, naudingumo klausimą gali spęsti ir tuo pagrindu savarankiškai pareikšti civilinį ieškinį, nors iš aptartų normų tokią išvadą būtų galima daryti¹⁰⁵. Tačiau remiantis Civilinio proceso kodekso 38 straipsnio 3 dalimi, nepilnamečiai nuo 14 metų turi teisę kreiptis į teismą dėl savo teisių ar įstatymų saugomų interesų gynimo savarankiškai, jeigu ginčas yra dėl santykių, kuriuose jie turi visišką civilinį veiksnumą¹⁰⁶. Teigiama, kad tokį ieškinį taip pat galėtų valstybinė vaiko teisių institucija ar prokuroras, nors tai tiesiogiai įstatyme nėra pasakyta, bet siejama su viešųjų interesų gynimu (Civilinio proceso kodekso 49 straipsnis)¹⁰⁷. Dėl to, atsižvelgiant į tai, kas aptarta, su autoriaus pozicija, jog 14 metų ar daugiau vaikas, nėra manoma, kad gali spęsti dėl savo piniginių lėšų, kurių suma viršija dešimties minimalių mėnesinių algų dydį negalima sutikti, kadangi nepilnamečiai turi ne tik procesinį veiksnumą, bet dabar dauguma nepilnamečių vaikų suvokia savo turto vertę, be to, nemažai jų turi savo verslą, kadangi šiandieninis spartus ekonomikos vystymasis suteikia nepilnamečiams plačias galimybes.

Aptariant tai, kas išdėstyta galima daryti išvadą, jog Civilinio kodekso 2.7-2.8 straipsniuose įtvirtintu reguliavimu yra siekiama, kad tėvai (globėjai) turėtų teisę vaikų vardu sudaryti sandorius, kurie galėtų būti naudingi nepilnamečiams vaikams, o jų turtu būtų galima disponuoti, siekiant ne tik jį saugoti, bet ir gauti iš jo finansinės naudos. Ypač, jeigu pagal savo paskirtį nepilnamečiui vaikui priklausantis turtas gali laikui bėgant

¹⁰⁴ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. S2-29185-141/2016;

¹⁰⁵ VITKEVIČIUS, Pranciškus Stanislavas. *Šeimos turto teisinis režimas ir teisinė šeimos turto apsauga*. Vilnius: Justitia, 2004/4 Nr.4(52), p. 191;

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36-1340;

¹⁰⁷ VITKEVIČIUS, Pranciškus Stanislavas. *Šeimos turto teisinis režimas ir teisinė šeimos turto apsauga*. Vilnius: Justitia, 2004/4 Nr.4(52), p. 191;

prarasti savo vertę. Tačiau Civilinio kodekso 3.188 straipsnyje įtvirtintas reguliavimas lemia, jog beveik didžioji dalis sandorių privalo būti sudaryti su teismo leidimu, kurių išdavimui yra keliami griežti reikalavimai. Nesilaikius įtvirtintų reikalavimų, teismo leidimai yra neišduodami, o sandoriai sudaryti be tokio leidimo yra pripažįstami negaliojančiais. Tokių sandorių pripažinimas negaliojančiais ne tik gali užtikrinti vaikų turtinių interesų apsaugą, bet gali lemti ir finansinių nuostolių patyrimą, tais atvejais, kai nors sandorio sudarymas, disponuojant vaikui priklausančiu turtu, buvo vaikui finansiškai naudingas, tačiau vien dėlto, jog nebuvo gautas teismo leidimas buvo pripažintas negaliojančiu.

4.3. Galimybė teismo leidimus pakeisti raštišku tėvų pasižadėjimu

Notariato įstatymo 46 straipsnyje įtvirtinta, kad sandorius susijusius su nepilnamečio vaiko turtu, Civilinio kodekso nustatytais atvejais notaras tvirtinta tik tada, kai yra išankstinis teismo leidimas¹⁰⁸. O turto sandoriai, sudaromi šeimos, kurioje yra nepilnamečių vaikų, dėl jų interesų apsaugos notaro tvirtinami tik su teismo leidimu (civilinio kodekso 3.85 straipsnio 2 dalis). Atsižvelgiant į šiuos įtvirtintus reikalavimus, 2016 metų sausį Teisingumo ministerija, iš dalies pritarė, jog jie yra pertekliniai ir parengė Civilinio kodekso ir Notariato įstatymo pataisas, kuriomis siekiama sumažinti teismų darbo krūvį ir suteikti galimybę paprasčiau sudaryti su šeimos turtu susijusius sandorius. Šis įstatymų pakeitimo projektas buvo perduotas svarstyti Seimui, Vyriausybei pritarus, jog teismai turėtų atsisakyti kai kurių funkcijų, nesusijusių su tarp šalių kilusio teisinio ginčo sprendimu¹⁰⁹. Vertinant tai, kas išdėstyta, galima manyti, jog įstatymų leidėjas pagaliau atkreipė dėmesį į galimai įtvirtintą per griežtą disponavimo vaikams priklausančiu turtu reglamentavimą, todėl aktualu aptarti šio įstatymų pakeitimo projekto perspektyvas. Pažymėtina, jog įstatymų pakeitimo projektas nebuvo inicijuotas Civilinio kodekso 3.188 straipsnio atžvilgiu, todėl kyla klausimas, galbūt raštiški tėvų pasižadėjimai galimi ir sandoriams, disponuojant nepilnamečiams vaikams priklausančiu turtu, o ne tik tiems, kurie susiję su nekilnojamuoju daiktu, kuris yra šeimos turtas.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*, 1992 m. rugsėjo 15 d., Nr. 28-810;

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.51, 3.53, 3.61, 3.64, 3.66, 3.67, 3.73, 3.77, 3.79, 3.85, 3.103, 3.140, 3.144, 3.293, 3.305, 3.306 ir 5.7 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 3.541, 3.761, 3.1151 straipsniais įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 582 straipsnio pakeitimo įstatymo ir kitų susijusių įstatymų projektų teikimas, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1110323&p_org=8&p_fix=n&p_gov=n>;

Remiantis Nacionalinės teismų administracijos pateiktos statistikos duomenimis, dėl teismo leidimų išdavimo Civilinio kodekso 3.85 straipsnio atžvilgiu kreipiasi gana didelis skaičius pareiškėjų, 2014 metais apylinkių teismai išnagrinėjo 13 642 bylas dėl teismo leidimų išdavimo. O tai sudaro net 6,93 procentus visų tais metais išnagrinėtų civilinių bylų skaičiaus. Preliminariais Teisingumo ministerijos skaičiavimais, maždaug 90 procentų šių bylų sudaro bylos dėl teismo leidimų išdavimo nekilnojamojo daikto, kuris yra šeimos turtas, sandoriams¹¹⁰. Tai sąlygoja, jog likę maždaug 10 procentų bylų sudaro bylos dėl teismo leidimų išdavimo, sandoriams, susijusiems su nepilnamečio vaiko turtu. Todėl kyla klausimas, kodėl teismo leidimus pakeisti raštiškais tėvų pasižadėjimais norima tik Civilinio kodekso 3.85 straipsnio atžvilgiu? Ir kodėl tokių reglamentavimo pakeitimų nebūtų galima įtvirtinti ir Civilinio kodekso 3.188 straipsnio atžvilgiu? Manytina, kad galimybė taikyti raštiškus tėvų pasižadėjimus, sandoriams, susijusiems su nepilnamečių vaikų turtu yra nesvarstoma, kadangi šeimos turtas nėra išskirtinai priklausantis tik nepilnamečiui vaikui, į jį lygias teises turi ir kiti šeimos nariai, o štai nepilnamečiui vaikui priklausantis turtas yra laikomas išskirtinai priklausantis tik jam. Tačiau kaip aptarta ankstesnėse darbo dalyse, yra diskutuotinas klausimas ar galima nustatyti labai aiškią ribą tarp vaiko turtinių interesų ir šeimos interesų tenkinimo, disponuojant nepilnamečiui vaikui priklausančiu turtu, ir apskritai ar tai būtų tikslinga. Todėl neturėtų būti atmesta galimybė sušvelninti reglamentavimą ir Civilinio kodekso 3.188 straipsnio atžvilgiu.

Atsižvelgiant į siūlomo projekto nuostatas, teismo leidimų būtų atsisakyta, numatant sutuoktinių pareigą užtikrinti, kad dėl nekilnojamojo daikto, kuris yra šeimos turtas, sudaromo sandorio, nepilnametis nebus paliktas be gyvenamojo būsto ir nebus pažeista jo teisė į gyvenimo sąlygas, būtinas fiziniam, protiniam, dvasiniam ir doroviniam vystymuisi. Todėl kartu su Civilinio kodekso projektu buvo pateiktas ir Notariato įstatymo projektas, kuriame siūloma numatyti, kad, jeigu šeimoje yra nepilnamečių vaikų, sandorį dėl nekilnojamojo daikto, kuris yra šeimos turtas, notaras gali patvirtinti tik tada,

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.51, 3.53, 3.57, 3.61, 3.64, 3.66, 3.67, 3.73, 3.75, 3.76, 3.77, 3.79, 3.85, 3.103, 3.126, 3.140, 3.305, 3.306 ir 5.7 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 3.761, 3.1151 straipsniais ir 3.52, 3.54 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo įstatymo Nr. XII-1566 27 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 83, 381, 385, 538, 539, 540, 541, 582 straipsnių ir XXXV skyriaus pavadinimo pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos notariato įstatymo Nr. I-2882 46 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo Nr. X-1809 8 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo Nr. VIII-1591 2, 14 ir 24 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eseimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/018793c324ae11e58a4198cd62929b7a/>>;

kai sutuoktiniai pateikia rašytinį patvirtinimą, kad dėl tokio sandorio nepilnametis vaikas nebus paliktas be gyvenamojo būsto ir nebus pažeista jo teisė į gyvenimo sąlygas, būtinas fiziniam, protiniam, dvasiniam ir doroviniam vystymuisi. Nurodoma, kad tokios nuostatos išplaukia iš galiojančių Civilinio kodekso 3.163 straipsnio 1 dalies nuostatų, pagal kurias nepilnamečių vaikų teisių įgyvendinimą užtikrina tėvai, taip pat iš Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 11 straipsnio nuostatų, numatančių vaiko teisę į gyvenimo sąlygas, būtinas jo fiziniam, protiniam, dvasiniam ir doroviniam vystymuisi¹¹¹. Atsižvelgiant į tai, jog Civilinio kodekso 3.163 straipsnio 1 dalis bei Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 11 straipsnis pateikiami, kaip pagrindas užtikrinantis, sutuoktinių pareigą pateikti rašytinį patvirtinimą, kad sudarant sandorius dėl šeimos turto, jie nepažeis nepilnamečių vaikų turtinių interesų. Bei pažymint, kad Civilinio kodekso 3.163 straipsnį aiškinant 3.188 straipsnio atžvilgiu, jis taip pat nustato, kad nepilnamečių vaikų teisių įgyvendinimą užtikrina tėvai. Galima daryti išvadą, kad Civilinio kodekso 3.188 straipsnyje įtvirtintas teismo leidimų išdavimas, taip pat turėtų teisėtą pagrindą būti pakeistas raštiškais tėvų pasižadėjimais. Tai patvirtina ir atlikta 2016 metų Vilniaus miesto apylinkės teismo praktikos analizė. Iš Vilniaus miesto apylinkės teismui pateiktų 176 prašymų išduoti teismo leidimą Civilinio kodekso 3.188 straipsnio pagrindu, buvo patenkintas net 131 prašymas ir tik 27 nepatenkinti. Atsisakyta priimti buvo 10 prašymų, ir toks pats skaičius buvo patenkintas iš dalies. Ši analizė leidžia teigti, kad tam tikrų sandorių, įtvirtintų Civilinio kodekso 3.188 straipsnio 1 dalyje, atžvilgiu, taip pat būtų galima apsvarstyti galimybę taikyti raštiškus tėvų pasižadėjimus. Tai lemtų ne tik mažesnę teismo darbo krūvį, bet ir tėvams suteiktą galimybę paprasčiau sudaryti vaikui finansiškai naudingus sandorius.

Analizuojant Prancūzijoje egzistuojantį reglamentavimą sandorių, susijusių su vaikams priklausančiu turtu, sudarymo kontekste būtina pažymėti, jog Prancūzijos civilinis kodeksas neišskiria teisnumo ir veiksnumo sąvokų. Prancūzijos civilinio kodekso 3 straipsnyje vartojama sąvoka „gebėjimas“ (pranc. *capacité*). Ši sąvoka apima ir

¹¹¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.51, 3.53, 3.57, 3.61, 3.64, 3.66, 3.67, 3.73, 3.75, 3.76, 3.77, 3.79, 3.85, 3.103, 3.126, 3.140, 3.305, 3.306 ir 5.7 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 3.761, 3.1151 straipsniais ir 3.52, 3.54 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo įstatymo Nr. XII-1566 27 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 83, 381, 385, 538, 539, 540, 541, 582 straipsnių ir XXXV skyriaus pavadinimo pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos notariato įstatymo Nr. I-2882 46 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo Nr. X-1809 8 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo Nr. VIII-1591 2, 14 ir 24 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas, [interaktyvus] [žiūrėta 2017-02-10]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/018793c324ae11e58a4198cd62929b7a/>>;

teisnumą, ir veiksnumą. Todėl, remiantis Prancūzijos civilinio kodekso 488 straipsniu, tik sulaukęs pilnametystės, nepilnametis vaikas įgyja galimybę savarankiškai įgyvendinti savo teises¹¹². Prancūzijos teisinėje sistemoje kitaip nei Lietuvos, sandorių sudarymo atžvilgiu, nepilnamečiai nėra išskiriami iki 14 metų, ir nuo 14 iki 18 metų. Prancūzijos civilinio kodekso 1123 straipsnyje nurodoma, kad kiekvienas asmuo, išskyrus neveiksny, turi teisę sudaryti sandorį, tačiau nepilnamečiai Prancūzijos civiliniame kodekse pripažįstami neveiksniais¹¹³. Visišką civilinį veiksnumą nepilnamečiai įgyja nuo 18 metų amžiaus. Todėl Prancūzijos civilinio kodekso 423 straipsnis nurodo, kad nepilnamečių sudarytos sutartys galioja tik, kai yra patvirtinamos nepilnamečio įstatyminių atstovų. Vis dėlto, jeigu nepilnametis vaikas sudaro sandorį, kurio jis neturi teisės sudaryti pagal Prancūzijoje egzistuojantį reglamentavimą, norit pripažinti nepilnamečio sudarytą sutartį negaliojančia, reikia įrodyti dvi aplinkybes: kad sutarties sudarymo momentu viena šalis buvo nepilnametis ir kad sudaryta sutartis nepilnamečiui nenaudinga. Tačiau šis reikalavimas netaikomas nekilnojamojo turto perleidimo sutartims, galinčioms būti pripažintomis negaliojančiomis nepriklausomai nuo jų naudingumo nepilnamečiui¹¹⁴. Prancūzijos civiliniame kodekse negaliojančios sutartys skirstomos į absoliučiai negaliojančias ir santykinai negaliojančias, o nepilnamečių sudaryti sandoriai priskiriami prie santykinai negaliojančių, kaip turintys asmenų veiksnumo trūkumą¹¹⁵. Kadangi nepilnamečių sudarytos sutartys pripažįstamos santykinai negaliojančiomis, todėl reikalauti tokią sutartį pripažinti negaliojančia gali tik sutarties šalis, kurios interesai buvo pažeisti, tačiau tokią sutartį šalis gali ir patvirtinti, bet to negali padaryti, jeigu ji yra visiškai negaliojanti. Tuo atveju, jeigu nepilnamečio sudaryta sutartis pripažįstama negaliojančia, taip pat kaip ir Lietuvoje įtvirtintame reglamentavime yra taikoma restitucija¹¹⁶.

Kaip ir Lietuvoje, Prancūzijoje nepilnamečiai vaikai gali atlikti tam tikrus veiksmus be išankstinio savo įstatyminių atstovų sutikimo. Pavyzdžiui vaikas, kuriam yra 16 metų gali surašyti savo testamentą (Prancūzijos civilinio kodekso 904 straipsnis 1 punktą), taip pat dirbantis vaikas gali savarankiškai nuspręsti tapti profsąjungos nariu (Prancūzijos

¹¹² VILETA, A., et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*: vadovėlis. Vilniaus Universitetas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 94

¹¹³ Code civil [interaktyvus]. (Prancūzijos civilinis kodeksas). [žiūrėta 2017 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721>>;

¹¹⁴ MIKELĖNAS, Valentinas. *Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai*: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996, p. 184-185;

¹¹⁵ DAMBRAUSKAITĖ, Asta. *Sandorių negaliojimo teisinės pasekmės*: monografija. Vilnius: Justitia, 2009, p. 56;

¹¹⁶ MIKELĖNAS, Valentinas. *Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai*: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996, p. 399;

darbo kodekso 411-6 straipsnis), tačiau tėvai gali tam prieštarauti. Taip pat vaikas gali leisti savo kišenpinigius, arba kitaip tariant, sudaryti smulkius buitinius sandorius¹¹⁷. Prancūzijoje tėvai yra įstatyminiai atstovai savo nepilnamečiams vaikams, jeigu jie turi tėvų pareigas savo vaikų atžvilgiu, tai reiškia, jog remiantis Prancūzijos civilinio kodekso 389 straipsniu, jie turi galėti naudotis tėvų valdžia. Jeigu tėvai gali bendrai įgyvendinti tėvų pareigas, tuomet jie abu yra vaiko įstatyminiai administratoriai; jie kartu atstovauja savo vaiką sudarant civilinius sandorius išskyrus tuos, kuriuos įstatymai leidžia vaikui sudaryti savo vardu (Prancūzijos civilinio kodekso 389-3 straipsnis). Tačiau pažymėtina, jeigu tik vienas iš tėvų turi tėvų pareigas, tuomet jis vienintelis yra įstatyminis atstovas (Prancūzijos civilinio kodekso 389 straipsnis 2 punktas). Trečiųjų asmenų atžvilgiu, tais atvejais, kai vienas iš tėvų nori sudaryti sandorius, susijusius su vaikams priklausančiu turtu, manoma, kad turi gauti iš kito tėvo sutikimą veikti vienam, sudarant bet kokius sandorius, kuriems vaiko globėjas tokiu atveju turėtų gauti leidimą iš teismo. Kadangi Prancūzijoje teisė administruoti vaikams priklausančią turtą lygiateisiškai priklauso abiem tėvams, jeigu jie turi pareigas savo vaikų atžvilgiu, todėl tėvai, kaip įstatyminiai administratoriai atstovauja savo vaikus atliekant visus kasdienes veiksmus (taip pat sudarant teisėtus sandorius), taip galima teigti remiantis Prancūzijos civilinio kodekso 389-3 straipsniu. Prancūzijos teisinėje sistemoje, kaip ir Lietuvoje sudarant tam tikrus sandorius yra reikalingi teismo leidimai. Prancūzijos civilinio kodekso 389-5 straipsnio 3 punkte numatyta, jog teismo leidimas yra reikalingas, kai veiksmai, kuriuos norima atlikti vaiko atžvilgiu yra tokie rimti, kad leidimas reikalingas net, jeigu abu tėvai pasiekia bendrą sutarimą. Teismo leidimas yra reikalingas tokiais atvejais: kai kuriems pardavimams, aukoti nekilnojamąjį turtą ar verslą priklausančią, kai jis priklauso ir vaikui, sudaryti paskolos susitarimą vaiko vardu arba atsisakyti, kokios nors teisės vaiko vardu. Tam, jog tėvai (tėvų pareigų turėtojai) nesukeltų vaikų turtiniams interesams neigiamų padarinių, pavyzdžiui disponuodami vaikams priklausančiu turtu neįsiskolintų, Prancūzijos civilinio kodekso 389 straipsnyje be teismo leidimų išdavimo numatyta, kad tais atvejais, kai tėvai atlieka veiksmus, susijusius su vaikams priklausančiu turtu, jie prisiima vaiko turtiniams interesams sukėtą žalą ir yra atsakingi bendrai¹¹⁸. Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, galima pastebėti, jog Prancūzijoje bei Lietuvoje įtvirtintas reguliavimas, nepilnamečių turtinių su tėvais kontekste, turi daug panašumų. Tačiau svarbu atkreipti dėmesį, kad skiriasi tai, jog Prancūzijos civilinis kodeksas neišskiria teismo ir

¹¹⁷ FERRAD, Frédérique. *Parental Responsibilities – France. National report: France* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ceflonline.net/wp-content/uploads/France-Parental-Responsibilities.pdf>>;

¹¹⁸ Ten pat;

veiksnumo sąvokų, o sandorių sudarymo atžvilgiu, nepilnamečiai nėra išskiriami iki 14 metų, ir nuo 14 iki 18 metų.

Įvertinus anksčiau išdėstytus argumentus, galima teigti, kad tėvų tvarkant nepilnamečių vaikų turtą uzufukto teise apribojimas teismo leidimų instituto įtvirtinimas ne tik suteikia nepilnamečių turtinių interesų apsaugą, bet turi ir neigiamų požymių. Visų pirma, norint sudaryti sandorius dėl nepilnamečiui vaikui priklausančio turto yra keliami labai aukšti įrodymų pateikimo standartai. Antra, dėl šios priežasties yra apribota galimybė, nepilnamečių turtą, kurį tėvai tvarko uzufukto teise, gausinti bei gauti iš jo papildomos finansinės naudos. Trečia, Civilinio kodekso II knygoje įtvirtinamą tėvų teisę sudaryti sandorius už nepilnamečius vaikus jų vardu, o Civilinio kodekso III knygoje šias teises žymiai apribojant, sukuriama tam tikras teisinis neapibrėžtumas. Dėl šių išvardintų priežasčių, manytina, jog reikėtų apsvarstyti galimybę tam tikrų sandorių, susijusių su nepilnamečiams vaikams priklausančiu turtu, kontrolę, užtikrinti ne teismo leidimų išdavimu, o apsvarstyti galimybę įtvirtinti raštiškus tėvų pasižadėjimus.

5. VAIKO TURTINIŲ TEISIŲ IR INTERESŲ GYNIMO UŽTIKRINIMAS

Teisė turi saugoti, kad tėvai disponuodami vaikams priklausančiu turtu, tinkamai vykdytų savo kaip tėvų prigimtines teises ir pareigas. Civilinio kodekso 3.163 straipsnio 4 dalis numato, jog nepilnamečio vaiko interesas yra ne tik privatus, bet ir viešas, todėl jo apsauga turi rūpintis ne tik tėvai (globėjai), bet ir valstybės institucijos, pareigūnai¹¹⁹. Lietuvoje įsigaliojus naujiems Civilinio bei Civilinio proceso kodeksams, tam tikroms valstybės institucijoms bei pareigūnams buvo priskirta atlikti apsaugines funkcijas, susijusias su vaikų turtinių interesų užtikrinimu. Bendrosios kompetencijos teismams buvo priskirta ne tik spręsti ginčų dėl teisės klausimus, bet ir užtikrinti teismo leidimų išdavimą, susijusį su disponavimo nepilnamečiams priklausančiu turtu klausimais¹²⁰. Taip pat Civilinio kodekso 1.84 straipsnio 4 dalyje, 3.185 straipsnio 3 dalyje bei 3.188 straipsnio 4 dalyje buvo numatyta, kad nepilnamečių turtinių interesų apsaugą užtikrina ne tik tėvai, bet ir valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija bei prokuroras¹²¹. O Notariato įstatymo 46 straipsnyje numatyta, jog sandorius, susijusius su nepilnamečio vaiko turtu, Civilinio kodekso nustatytais atvejais notaras tvirtina tik tada, kai yra išankstinis teismo leidimas¹²². Siekiant išsiaiškinti, ar šiems subjektams priskirtų vaiko turtinių interesų apsaugos funkcijų įgyvendinimas yra pakankamas ir efektyvus, o gal vis dėlto per griežtas, būtina vaiko turtinių teisių ir interesų gynimo užtikrinimo reglamentavimą aptarti detaliau.

Visų pirma, remiantis Civilinio kodekso 1.84 straipsnio 4 dalyje bei 3.185 straipsnio 3 dalyje įtvirtintu reguliavimu, pastebėtina, jog prokuroras atlieka svarbų vaidmenį vaiko turtinių teisių ir užtikrinimo srityje. Jam suteikiamos galios ne tik reikšti ieškinius dėl nepilnamečių sudarytų sandorių pripažinimo negaliojančiais, bet ir suteikiama teisė kreiptis į teismą su prašymu nušalinti tėvus nuo nepilnamečiui priklausančio turto tvarkymo. Jeigu prokuroras mano, kad tėvai ar vienas iš jų netinkamai tvarko savo nepilnamečiam vaikui priklausančią turtą, darydami žalą nepilnamečio turtiniams interesams¹²³. Teigiama, jog prokurorui suteikta teisė ginti nepilnamečių vaikų

¹¹⁹ SVIRBUTIENĖ, Dalija. *Nepilnamečių interesų apsauga notaro veikloje. Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai*: mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013, p. 174;

¹²⁰ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė. II tomas*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2005, p. 481;

¹²¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000 m. rugsėjo 6 d., Nr. 74-2262;

¹²² Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*, 1992 m. rugsėjo 15 d., Nr. 28-810;

¹²³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000 m. rugsėjo 6 d., Nr. 74-2262;

turtines teises ir interesus remiantis Konstitucija, kadangi aiškinant Konstitucijos 118 straipsnio 2 dalį, įstatymų leidėjas turi pareigą įstatymu nustatyti atvejus, kai prokuroras privalo ginti asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus. Prokurorui įgaliojimus inicijuoti civilines bylas, siekiant apsaugoti nepilnamečio vaiko turtines teises bei interesus, įstatymų leidėjas nustatė remiantis viešojo intereso gynimo principu. Tačiau pačiuose įstatymuose neapibrėžė viešojo intereso sąvokos, todėl kyla klausimas, ar nepilnamečio vaiko turtinių teisių ir interesų gynimas patenka į viešojo intereso sąvokos ribas¹²⁴. Ar prokurorui suteikiant tokias teises nėra per daug kišamasi į tėvų ir vaikų turtinius santykius? Remiantis Civilinio kodekso 5 straipsnio 1 dalimi, pagal bendrąją taisyklę, teisę kreiptis į teismą turi tik pats teisiškai suinteresuotas asmuo, o remiantis dispozityvumo principu, niekas negali pareikšti ieškinio kito asmens subjektinei teisei ar teisėtam interesui ginti, jeigu nėra įgaliotas veikti kito asmens vardu. Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, jog prokuroro teisė kreiptis į teismą su ieškiniu, pareiškimu ar prašymu, dėl vaikų turtinių teisių ir interesų apsaugos užtikrinimo yra dispozityvumo principo išimtis, kurios pagrindu prokuroras turi teisę ginti nepilnamečio vaiko turtines teises bei interesus¹²⁵. Manytina, jog prokurorui suteikiamos teisės vaikų ir tėvų turtinių santykių atžvilgiu nėra per plačios, kadangi remiantis Vyriausio administracinio teismo nutartimi, galima laikyti, jog vaiko turtinių teisių ir interesų gynimas patenka yra viešojo intereso gynimo ribas. Šioje nutartyje teismas yra pasisakęs, jog viešuoju interesu laikytinas ne bet koks teisėtas asmens ar grupės asmenų interesas, o tik toks, kuris atspindi ir išreiškia pamatines visuomenės vertybes, kurias įtvirtina ir saugo Konstitucija, todėl kiekvieną kartą, kai kyla klausimas, ar tam tikras interesas laikytinas viešuoju, būtina nustatyti aplinkybę, kad nepatenkinus tam tikro asmens ar grupės asmenų intereso būtų pažeistos Konstitucijoje įtvirtintos, jos saugomos ir ginamos vertybės¹²⁶. Kadangi Konstitucijos 39 straipsnyje yra įtvirtinta, kad nepilnamečius vaikus gina įstatymas, o 38 straipsnis nurodo, kad šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas¹²⁷. Todėl sistemiskai aiškinant normas bei atsižvelgiant į tai, jog viešojo intereso sąvoka, prokuroro įgaliojimų atžvilgiu, yra suvokiama plačiai, galima teigti, kad nepilnamečio vaiko turtinių teisių ir apsaugos užtikrinimas yra viešojo intereso gynimo dalis. Dėl šių priežasčių laikytina, jog prokurorui pagrįstai yra suteiktos tam tikros teisės ir pareigos, vaikų ir tėvų turtinių santykių atžvilgiu.

¹²⁴ ABRAMAVIČIUS, A., mokslinis redaktorius KŪRIS, E., *Lietuvos teisinės institucijos: vadovėlis* Vilniaus universitetas. Vilnius: VĮ registrų centras, 2011, p. 282;

¹²⁵ DAMBRAUSKAITĖ, Asta. *Sandorių negaliojimo teisinės pasekmės: monografija*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 83;

¹²⁶ Vyriausio administracinio teismo 2009 m. gegužės 29 d. nutartis byloje, Nr. AS-63-294-09;

¹²⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014;

Taip pat svarbią vietą vaiko turtinių teisių ir interesų apsaugos atžvilgiu turi užtikrinti ir valstybinis vaiko teisių apsaugos institucijos. Dar 1994 metais Lietuvoje buvo pradėta kurti Vaiko teisių apsaugos tarnybų sistema, o užtikrinant Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimą, 1996 metais buvo patvirtintas Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos įstatymas¹²⁸. Tai lėmė, kad šiandien Lietuvoje turime už vaiko teisių apsaugą atsakingas tokias valstybės institucijas: Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigą, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybą prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei Savivaldybių administracijų Vaiko teisių apsaugos skyrius (tarnybas) ir visuomenines organizacijas. Atsižvelgiant į tai, kad užtikrinant nepilnamečių vaikų turtinių interesų apsaugą, remiantis Civilinio kodekso 3.185 straipsnio 3 dalimi, turi teisę bei pareigą veikti ir valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija¹²⁹. O vaikui nuosavybės teise priklausančiu turtu tėvai ar kiti teisėti vaiko atstovai gali disponuoti tik turėdami vaiko teisių apsaugos institucijos išvadą, kad tokie sandoriai neprieštarauja vaiko interesams, kaip numatyta Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 12 straipsnio 4 dalyje¹³⁰. Analizuotina, ar Vaiko teisių apsaugos skyrių, į kuriuos kreipiamasi dėl tam tikrų procesinių dokumentų išdavimo, siekiant disponuoti nepilnamečių vaikų turtu, vykdoma veikla yra pakankamai efektyviai veikianti. Įvertinus 2014-2015 metų vaiko teisių apsaugos skyrių atstovavimo vaiko interesams teisme ir ikiteisminio tyrimo įstaigose statistikos duomenis matoma tokia situacija: civilinėse bylose 2014 metų duomenimis iš Vaiko teisių apsaugos skyrių parengtų 17 211 procesinių dokumentų net 6 735 buvo pateikti dėl teismo leidimų išdavimo¹³¹, o 2015 metais iš parengtų 13 893 procesinių dokumentų, dėl teismo leidimų išdavimo buvo pateikti 5 782 procesiniai dokumentai¹³². Taigi 2014 metais tai sudaro 39 procentus visų pateiktų procesinių dokumentų, o 2015 metais beveik 42 procentus. Atsižvelgus į šiuos duomenis, atrodytų, kad Vaiko teisių

¹²⁸ TAMOŠIŪNAS, T.; ir ŽELVYTĖ, V. *Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymo prioritetai: teisinės bazės ir savivaldybių ekspertų nuostatų analizė*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. Šiauliai: Šiaulių Universitetas, 2010 Nr. 4 (20), p. 153 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2010~ISSN_1648-9098.N_4_20.PG_150-164/DS.002.0.01.ARTIC>;

¹²⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000 m. rugsėjo 6 d., Nr. 74-2262;

¹³⁰ Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996 m. kovo 14 d., Nr. 33-807;

¹³¹ Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. 2014 m. veiklos ataskaita. 2015 m. kovo 18 d., Nr. 5-2., p. 21 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vaikoteises.lt/media/file/ataskaitos/2014%20M_%20VEIKLOS%20ATASKAITA%202015-03-18.pdf>;

¹³² Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. 2015 m. veiklos ataskaita. 2016 m. kovo 31 d., Nr. 5-1., p. 23 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vaikoteises.lt/media/file/ataskaitos/2015_ataskaita_galutine_2.pdf>;

apsaugos skyriai, sudarant sandorius dėl nepilnamečių vaikų turto veikia aktyviai, nes visų jų paruošiamų procesinių dokumentų, beveik pusę jų sudaro pateikiamos pažymos bei išvados dėl galimybės išduoti teismo leidimą, disponuojant vaikams priklausančiu turtu. Tačiau tokios išvados negalima daryti, nes praktiškai netgi neįmanoma nustatyti kiek yra atvejų, kuomet niekas nesikreipia į šiuos skyrius, ketindami disponuoti nepilnamečių turtu. Taip pat abejonių kelia tai, kiek efektyviai Vaiko teisių apsaugos skyriai veikia socialiai pažeidžiamų šeimų atžvilgiu, kuriuose net nekyla abejonių, jog vaikams priklausančiu turtu tėvai disponuoja be jokių teismo leidimų ir peržengdami nustatytas teisinės ribas.

Taip pat vienas iš valstybės įgaliotų asmenų, kuris padeda užtikrinti nepilnamečių vaikų turtinių teisių ir interesų apsaugą, yra notaras. Notaro institutas jau vien dėl prigimties yra neatsiejamai susijęs su vaikų turto apsauga, kadangi šis institutas kilo iš būtinumo apsaugoti nuosavybę ir sudaryti sąlygas tinkamai ja disponuoti¹³³. Todėl tėvai, norėdami disponuoti nepilnamečiams vaikams priklausančiu turtu, neišvengiamai susiduria su notarais, vykdančiais nepilnamečių vaikų turtinių teisių ir interesų apsaugos funkcijas. Šios darbo temos kontekste, svarbiausia apsauginė funkcija, kurią notarai turi vykdyti – tai užtikrinti, jog nebūtų sudaromi neteisėti sandoriai, susiję su nepilnamečio vaiko turtu, taip galima teigti, remiantis notariato įstatymo 46 straipsniu¹³⁴. Tai, jog notaras yra svarbi nepilnamečio vaiko turtinių teisių ir interesų užtikrinimo sistemos dalis, patvirtina ir jam suteikiamų teisių bei pareigų visuma tėvų ir vaikų turtinių santykių atžvilgiu. Pavyzdžiui: notarai privalo atsisakyti tvirtinti dokumentus ar sudaryti įgaliojimus, kuriais būtų siekiama perduoti prigimtines tėvų pareigas ir teises (vaikų išlaikymą) kitiems asmenimis; jei nepilnamečiam vaikui priklausančio turto sandoriams sudaryti gautame teismo leidime nenustatyta atsiskaitymo būdas, pardavimo kaina ar nurodyta kaina ir sąlygas nustatyti pareiškėjo nuožiūra, notaras turi atsisakyti tvirtinti sandorį, jei sandorio kaina yra neprotingai maža; tėvų (rūpintojų) sutikimas, kuris reikalingas nepilnamečių vaikų nuo 14 iki 18 metų sandoriams sudaryti, raštu turi būti išreikštas raštu notaro akivaizdoje¹³⁵. Tai yra tik nedidelė dalis notarui suteiktų teisių ir pareigų, kurias įgyvendindamas jis turi užtikrinti nepilnamečių vaikų turtinių interesų apsaugą, tačiau manytina, kad notarams nesuteikiama pakankamai teisių, savo pareigų tinkamam įgyvendinimui užtikrinti. Autorė D. Svirbutienė nurodo, jog įstatymas nėra

¹³³ NEKROŠIUS, V., mokslinis redaktorius KŪRIS, E., *Lietuvos teisinės institucijos: vadovėlis*. Vilniaus universiteto vadovėlis. Vilnius: VĮ registrų centras, 2011, p. 619;

¹³⁴ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*, 1992 m. rugsėjo 15 d., Nr. 28-810;

¹³⁵ SVIRBUTIENĖ, Dalija. *Nepilnamečių interesų apsauga notaro veikloje. Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai*: mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013, p. 175-176;

numatęs galimybės notarui patvirtinti investuojamų pinigų priklausomybę, kai tėvai siekia įgyti turtą už nepilnamečiams vaikams priklausančias lėšas; taip pat notaras negali pats nustatyti atsiskaitymo būdo bei įpareigoti gaunamų iš sandorio lėšų pervesti į nepilnamečio vardu atidarytą sąskaitą, kai sandoriui sudaryti išduodamas teismo leidimas, tačiau jame tokie duomenys nepateikiami bei įpareigojimai tėvams nenustatomi¹³⁶. Taigi, manytina, kad siekiant efektyvesnio nepilnamečių vaikų turtinių teisių ir interesų gynimo užtikrinimo, notarams turėtų būti suteikiamos galimybės įgyvendinti jiems priskirtas funkcijas visa apimtimi.

Prancūzijoje vaiko teisių apsauga nuo 1945 metų buvo organizuojama pasitelkiant svarbius teismo pareigūnus bei specifines vaiko teisių apsaugos priemones (nepilnamečių teismas ir nepilnamečių teisėjas, socialiniai tyrimai ir panašiai). Vaiko gerovės politika buvo pradėta vykdyti 1953 metais ir sustiprinta maždaug 1958 metais, todėl kiekviename Prancūzijos departamente buvo įsteigta vaiko gerovės tarnyba (pranc. *Aide sociale à l'enfance (ASE)*)¹³⁷. Vaiko apsaugos sistema Prancūzijoje yra dviejų pakopų: administracinė ir teisinė, todėl vaiko teisių apsaugos klausimai gali būti sprendžiami administraciniu lygiu, t.y. per vaiko teisių apsaugos tarnybas suderinus su tėvais, arba teisminiu lygiu, t.y. per nepilnamečių teismo teisėją, neatsižvelgiant į tėvų pageidavimus¹³⁸. Prancūzijoje egzistuojanti dviejų pakopų vaiko teisių apsauga galima sakyti, lemia tai, kad ją sudaro du atskiri komponentai: minėta Vaiko gerovės tarnybos (pranc. *Aide sociale à l'enfance (ASE)*) ir Teisminė jaunimo apsauga (pranc. *Protection judiciaire de la jeunesse (PJJ)*). Vaiko gerovės tarnybas apibrėžia Prancūzijos socialinių veiksmų ir šeimos kodeksas. Jos yra tvarkomos decentralizuotai departamentų tarybų (solidariai direktorato departamentų, asociacijų, patvirtintos įmonių bei specializuotų jaunų darbuotojų). Jos pagrindinis uždavinys padėti nepilnamečiams, jauniems suaugusiems bei jų šeimoms. Tuo tarpu Teisminė jaunimo apsauga paremta Prancūzijos civiliniu kodeksu bei yra valdoma Teisingumo ministerijos, taip pat nepilnamečių teismo

¹³⁶ SVIRBUTIENĖ, Dalija. *Nepilnamečių interesų apsauga notaro veikloje. Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai*: mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013, p. 175-177;

¹³⁷ RETAUX, M.; ir FAUVAUX, F. *Abeona. An effective response to care leavers' professional integration. National report France* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.abeona-project.com/wp-content/uploads/2016/07/National-report-France.pdf>>;

¹³⁸ GABRIEL, T., et al. *Out of home care in France and Switzerland*. Psychosocial Intervention, Nr. 3 (22) Elsevier, 2013, p. 217 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://psychosocial-intervention.elsevier.es/en/out-home-care-in-france/articulo/S1132055913700255/#.WMZelNLyIV>>;

teisėjo bei valstybės prokuroro¹³⁹. Vaiko turtinių interesų gynimo užtikrinimas Prancūzijoje yra priskirtas ne tik tėvams, bet ir kaip vienas svarbiausių institucijų, remiantis Prancūzijos civiliniu kodeksu, galima įvardinti teismą, valstybės prokurorą bei šeimos tarybą. Todėl galime teigti, kad nepilnamečių vaikų turtinių interesų apsauga yra labiau paremta teismine jaunimo apsauga (pranc. *Protection judiciaire de la jeunesse* (PJJ)). Kaip ir Lietuvos teisinėje sistemoje, taip ir Prancūzijos, teismui yra priskirta svarbi funkcija, saugoti nepilnamečių vaikų turtinius interesus, kontroliuojant sandorių, susijusių su nepilnamečių vaikų turtu, sudarymą. Šią pareigą jie įgyvendina išduodant, arba atsisakant išduoti teismo leidimus, sandoriams, numatytiems Prancūzijos civilinio kodekso 389-5 straipsnio 3 punkte, sudaryti. Taip pat, remiantis Prancūzijos civilinio kodekso 389-3 straipsniu, tam tikrus įgaliojimus ginti nepilnamečių vaikų turtinius interesus, kaip ir Lietuvoje, turi valstybės prokuroras. Šiame straipsnyje įtvirtinama, kad tuo atveju, jeigu sudarant sandorius tarp įstatyminio vaiko turto administratoriaus ir nepilnamečio vaiko interesų yra konfliktas, teisėjas turi paskirti kitą administratorių *ad hoc*, valstybės prokuroro arba paties vaiko prašymu¹⁴⁰. Prancūzijos civilinis kodeksas taip pat numato tokią instituciją, kaip šeimos tarybą, kurią sudaro teismas. Šeimos taryba yra sudaroma, kai nepilnamečiui vaikui yra skiriamas globėjas, kuriam taip pat suteikiama teisė, sudaryti sandorius, kaip įstatyminiam administratoriui, tačiau tik gavus šeimos tarybos leidimą (Prancūzijos civilinio kodekso 389-5 straipsnis)¹⁴¹. Ši taryba yra sudaroma iš asmens, kuriam skiriama globa giminaičių, draugų, kaimynų (nuo 4 iki 6 asmenų). Šeimos tarybos pritarimas yra būtinas sprendžiant kai kuriuos esminius globojamu asmens reikalus (pvz. turto dovanojimo)¹⁴². Todėl globėjui, kaip nepilnamečio vaiko turto įstatyminiam administratoriui, norint sudaryti sandorius yra būtina šeimos tarybos leidimas¹⁴³. Aptarus vaiko turtinių teisių ir interesų gynimo užtikrinimo sistemą Lietuvoje ir Prancūzijoje, galima pastebėti, jo yra labai daug panašumų. Abi šios sistemos veikia decentralizuotai, taip pat veikia teismų leidimų išdavimo sistema. Vis dėlto, Prancūzijoje veikianti šeimos tarybos institucija, manytina, kad padeda užtikrinti papildomą nepilnamečių turtinių interesų apsaugą, todėl būtų galima svarstyti ar

¹³⁹ RETAUX, M.; ir FAUVAUX, F. *Abeona. An effective response to care leavers' professional integration. National report France* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.abeona-project.com/wp-content/uploads/2016/07/National-report-France.pdf>>;

¹⁴⁰ Code civil [interaktyvus]. (Prancūzijos civilinis kodeksas). [žiūrėta 2017 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721>>;

¹⁴¹ Ten pat;

¹⁴² DUMČIUS, Arimantas. *Neveiknumo (riboto veiknumo) institutas: problemos ir uždaviniai. Neveiknumo problematika Europos Sąjungos deklaruojamų vertybių kontekste*. VŠĮ Globali iniciatyva psichiatrijoje, p. 30 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.perspektyvos.org/images/failai/GIP_neveiksnumas.pdf>;

¹⁴³ Code civil [interaktyvus]. (Prancūzijos civilinis kodeksas). [žiūrėta 2017 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721>>;

Lietuvoje nereikėtų papildomos institucijos, kuri išskirtinai rūpintųsi nepilnamečio turtinių interesų apsauga.

Mano nuomone, atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, vaiko teisių apsaugos institucijoms labai svarbu nuolatos bendradarbiauti, siekiant užtikrinti nepilnamečių turtinių interesų apsaugą, kadangi vaiko teisių apsaugos sistema yra decentralizuota. Nors tokia sistema padeda užtikrinti, jog vaiko teisių apsaugos institucijos būtų kuo arčiau vaiko, tačiau manytina, kad Lietuvoje dar nėra visiškai sklandžiai sureguliuoto institucijų bendradarbiavimo mechanizmo bei funkcijų pasiskirstymo, kuris padėtų užtikrinti sandorių, susijusių su vaikams priklausančiu turtu, greitą bei teisėtą sudarymą. Galbūt funkcijų paskirstymo peržiūrėjimas ar naujos institucijos sukūrimas galėtų padėti to pasiekti. Mano nuomone, tokios institucijos kaip šeimos taryba, kuri veikia Prancūzijoje, pritaikymas Lietuvoje būtų sudėtingas, kadangi vis dar pasitaiko atvejų, kai vaikas nėra suprantamas, kaip nuosavybės teisių turėtojas.

IŠVADOS

1. Disponavimo nepilnamečių turtu teisės samprata turėtų atskleisti šios subjektinės teisės turėtojo leistino elgesio, disponuojant nepilnamečio turtu, ribas. Tačiau nustatyta, jog Civiliniame kodekse disponavimo nepilnamečių turtu teisės ribos nėra aiškiai apibrėžtos. Dėl šios priežasties, siekiant atskleisti šios teisės apimtį išanalizuota, jog disponavimo nepilnamečių turtu teisės turinį, plačiąja prasme, apima valdymo, naudojimo bei disponavimo teisės. Darbe nustatyta, jog tėvams (globėjams) disponavimo nepilnamečių turtu teisės suteikimas turi ne tik užtikrinti, jog būtų apsaugomos nepilnamečių turtinės teisės bei interesai, bet taip pat skatinamas nepilnamečiams vaikams priklausančio turto gausinimas bei jo būklės gerinimas.
2. Tėvams suteikiant tvarkyti nepilnamečių turtą specifine uzufrukto teise yra iškreipiama šios teisės daiktinė prigimtis, kadangi Civiliniame kodekse yra įtvirtinta, jog tėvai tvarkydami nepilnamečių turtą uzufrukto teise pirmiausia turi veikti ne savo, o nepilnamečių vaikų interesais. Dėl šios priežasties galėtų būti svarstoma galimybė uzufrukto teisės sąvoką Civiliniame kodekse vartoti tik ten, kur kalbama apie nepilnamečių turto valdymą bei naudojimą jų šeimos interesais, o kai kalbama apie disponavimą išimtinai vaiko interesais - tėvams suteikti kito asmens turto administravimo teisę. Taip pat nenustatyta, jog uzufrukto teisė suteiktą papildomą nepilnamečių turtinių interesų apsaugą, atsižvelgiant į Civilinio kodekso II knygoje įtvirtintas nuostatas, kuriose taip pat nustatyta, kad tėvai disponuodami nepilnamečių turtu turi vengti interesų konfliktų bei pirmiausia atsižvelgti į nepilnamečio vaiko interesus. Dėl ko galėtų būti abejojama uzufrukto teisės taikymo pagrįstumu.
3. Teismo leidimų išdavimo institutas įtvirtina pernelyg griežtus reikalavimus sandorių sudarymui, kurie susiję su nepilnamečiams vaikams priklausančiu turtu. Dėl šios priežasties prarandama galimybė efektyviai gausinti nepilnamečiams vaikams priklausantį turtą bei suteikiamas pagrindas nepilnamečiams vaikams priklausančio turto nuvertėjimui rinkoje. Šių pasekmių būtų galima išvengti atsisakant per daug formalaus požiūrio į sandorių susijusių su nepilnamečiams priklausančiu turtu sudarymą.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

NORMINIAI TEISĖS AKTAI

Lietuvos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014;
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000 m. rugsėjo 6 d., Nr. 74-2262;
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340;
4. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. Valstybės žinios, 1996 m. kovo 14 d., Nr. 33-807;
5. Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. Valstybės žinios, 1992 m. rugsėjo 15 d., Nr. 28-810;
6. Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodeksas. Valstybės žinios, 1964, Nr. 21-186, 1996, Nr. 100-2261. Negalioja nuo 2001-07-01;

Užsienio teisės aktai

1. Prancūzijos civilinis kodeksas (pranc. Code civil) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721>>.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

Spausdintinės monografijos

1. ABRAMAVIČIUS, A., mokslinis redaktorius KŪRIS, E., *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilniaus universiteto vadovėlis. Vilnius: VĮ registrų centras, 2011.
2. ANDRIULIS, Vytautas. *Lietuvos statutų (1529, 1566, 1588 M.) Šeimos teisė*: monografija. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003;
3. BARANAUSKAS, E., et al. *Civilinė teisė. Bendroji Dalis. Antroji laida*: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2008;
4. BARANAUSKAS, E., et al. *Daiktinė teisė*: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010;

5. DAMBRAUSKAITĖ, Asta. *Sandorių negaliojimo teisinės pasekmės*: monografija. Vilnius: Justitia, 2009;
6. DEMIDOVA, Ana. *Turtiniai šeimos narių santykiai*: vadovėlis. Vilnius: Mintis, 1983;
7. JONAITIS, Marius. *Romėnų privatinė teisė*: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2014;
8. LAUŽIKAS, E., MIKELĖNAS, V., IR NEKROŠIUS, V., *Civilinio proceso teisė. II tomas*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2005, p. 481.
9. MIKELĖNAS, Valentinas. *Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai*: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996, p. 399;
10. MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Kn. 3: Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002;
11. MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Kn. 2: Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002;
12. MIKELĖNAS, Valentinas. *Šeimos teisė*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009;
13. MIRONČIKIENĖ, Eglė. *Šeimos teisė, vaiko teisių apsauga: Bendros nuostatos; Santuokos sudarymas, negaliojimas pabaiga; Sutuoktinių, tėvų, vaikų teisės ir pareigos; Įvaikinimas, globa, rūpyba; Socialinė parama*. Vilnius: Mūsų Saulužė, 2013;
14. NEKROŠIUS, I; NEKROŠIUS, V.; ir VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė. Antrasis leidimas*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2007;
15. RASIMAVIČIUS, Pranas Vytautas. *Tarybinė šeimos teisė*: vadovėlis. Vilnius: Mintis, 1981;
16. SAKAVIČIUS, Justas. *Uzufukto teisė ir šeimos turtiniai santykiai. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*: mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013;
17. SVIRBUTIENĖ, Dalija. *Nepilnamečių interesų apsauga notaro veikloje. Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai*: mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013;
18. TAMOŠIŪNIENĖ, E.; ir KUDINAVIČIŪTĖ-MICHAILOVIENĖ, I. *Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai*: mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013;
19. VILETA, A., et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*: vadovėlis. Vilniaus Universitetas. Vilnius: Justitia, 2009;
20. VITKEVIČIUS, P., et al. *Civilinė teisė*: vadovėlis. Kaunas: Vijusta, 1997;

21. BELL, J.; BOYRON, S.; ir WHITTAKER, S. *Principles of French law. Second Edition*. Oxford University Press, 2008;
22. DEKEUWER-DEFOSSEZ, Françoise. *Les droits de l'enfant*. Paris: Universitaires de France, 1991;

Straipsniai

1. DUMČIUS, Arimantas. *Neveiksumo (riboto veiksumo) institutas: problemos ir uždaviniai. Neveiksumo problematika Europos Sąjungos deklaruojamų vertybių kontekste*. VšĮ Globali iniciatyva psichiatrijoje, p. 30 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.perspektyvos.org/images/failai/GIP_neveiksumas.pdf>;
2. JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, Asta. *Turto samprata Lietuvos civilinėje teisėje*. Socialinių mokslų studijos, 2009, Nr.3, p. 214 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367169223064/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>;
3. MIEŽINIS, Tautvydas. *Tėvų teisės ir pareigos, susijusios su jų nepilnamečių vaikų turto*. Notariatas, Nr. 20/2015;
4. SMALIUKAS, A.; ir GOLDAMMER, Y. *Kito asmens turto administravimo taikymo problemos*. Justitia, 2007, Nr. 2(64);
5. STRIPEIKIENĖ, Janina. *Vaiko, kaip savarankiško teisės subjekto, problema*. Jurisprudencija, 2003, t. 42(34);
6. TAMOŠIŪNAS, T.; ir ŽELVYTĖ, V. *Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymo prioritetai: teisinės bazės ir savivaldybių ekspertų nuostatų analizė*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. Šiauliai: Šiaulių Universitetas, 2010 Nr. 4 (20) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2010~ISSN_1648-9098.N_4_20.PG_150-164/DS.002.0.01.ARTIC>;
7. VITKEVIČIUS, Pranciškus Stanislavas. *Šeimos turto teisinis režimas ir teisinė šeimos turto apsauga*. Justitia, 2004/4 Nr. 4(52);
8. GABRIEL, T., et al. *Out of home care in France and Switzerland*. Psychosocial Intervention, Nr. 3 (22) Elsevier, 2013, p. 217 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://psychosocial-intervention.elsevier.es/en/out-home-care-in-france/articulo/S1132055913700255/#.WMZelNLyIV>>;

Baigiamieji darbai bei disertacijos

1. ŽIUKIENĖ, Mariana. *Arbitražinio susitarimo negaliojimas*: magistro darbas. Vilniaus universitetas Teisės fakultetas. Vilnius, 2011.

TEISMŲ PRAKTIKA

Lietuvos teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2011 m. rugsėjo 8 d., *Nepilnamečių turtinių teisių apsauga paveldėjimo teisiniuose santykiuose*. Teismų praktika Nr. 35, 2011 m. I skirsnis;
2. Vyriausio administracinio teismo 2009 m. gegužės 29 d. nutartis byloje Nr. AS-63-294-09;
3. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr.S2-46391-592/2016;
4. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. S2-18966-819/2016;
5. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. rugpjūčio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. S2-37753-155/2016
6. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eS2 – 16264-934/2016
7. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eS2-41346-235/2016;
8. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. vasario 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. S2-12341-960/2016;
9. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. S2-29185-141/2016;
10. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. rugpjūčio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. S2-36066-1012/2016;
11. Vilniaus miesto apylinkės teismas. 2016 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. S2-12394-129/2016,
12. Vilniaus miesto apylinkės teismas. 2016 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. S2-15284-608/2016;
13. Kauno apylinkės teismo 2014 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-6186-955/2014;

14. Kretingos rajono apylinkės teismo 2010 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. S2-684-206/2010.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

1. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. gegužės 28 d. sprendimas byloje *Brauer prieš Vokietiją*.

Kita praktinė medžiaga

1. Lietuvių kalbos institutas. Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>;
2. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.51, 3.53, 3.61, 3.64, 3.66, 3.67, 3.73, 3.77, 3.79, 3.85, 3.103, 3.140, 3.144, 3.293, 3.305, 3.306 ir 5.7 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 3.541, 3.761, 3.1151 straipsniais įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 582 straipsnio pakeitimo įstatymo ir kitų susijusių įstatymų projektų teikimas, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1110323&p_org=8&p_fix=n&p_gov=n>;
3. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.51, 3.53, 3.57, 3.61, 3.64, 3.66, 3.67, 3.73, 3.75, 3.76, 3.77, 3.79, 3.85, 3.103, 3.126, 3.140, 3.305, 3.306 ir 5.7 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 3.761, 3.1151 straipsniais ir 3.52, 3.54 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo įstatymo Nr. XII-1566 27 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 83, 381, 385, 538, 539, 540, 541, 582 straipsnių ir XXXV skyriaus pavadinimo pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos notariato įstatymo Nr. I-2882 46 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo Nr. X-1809 8 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo Nr. VIII-1591 2, 14 ir 24 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas, [interaktyvus] [žiūrėta 2017 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eseimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/018793c324ae11e58a4198cd62929b7a/>>;
4. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. 2014 m. veiklos ataskaita. 2015 m. kovo 18 d., Nr. 5-2., p. 21

- [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vaikoteises.lt/media/file/ataskaitos/2014%20M_%20VEIKLOS%20ATASKAITA%202015-03-18.pdf>;
5. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. 2015 m. veiklos ataskaita. 2016 m. kovo 31 d., Nr. 5-1., p. 23 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vaikoteises.lt/media/file/ataskaitos/2015_ataskaita_galutine_2.pdf>;
 6. FERRAD, F., National report: France. Parental Responsibilities – France [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ceflonline.net/wp-content/uploads/France-Parental-Responsibilities.pdf>>;
 7. RETAUX, M.; ir FAUVAUX, F. Abeona. An effective response to care leavers' professional integration. National report France. [interaktyvus] [žiūrėta 2017 m. vasario 28 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.abeona-project.com/wp-content/uploads/2016/07/National-report-France.pdf>>;

SANTRAUKA

Magistro darbe yra analizuojami disponavimo nepilnamečių turtu teisės ypatumai, kaip nepilnamečio vaiko turtinių interesų apsaugos užtikrinimo priemonė, kuria siekiama apriboti tėvų galimybes piktnaudžiauti nepilnamečiams vaikams priklausančiu turtu. Lyginamuoju požiūriu pateikiamas disponavimo nepilnamečių turtu reglamentavimas Prancūzijoje.

Pirmojoje dalyje yra atskleidžiama kaip vystėsi disponavimo nepilnamečių turtu institutas, kurio užuomazgos aptinkamos jau romėnų teisės laikotarpyje. Šioje dalyje nurodomi svarbiausi istoriniai faktai, lėmę disponavimo nepilnamečių turtu teisės raidą.

Antroje dalyje analizuojama disponavimo nepilnamečių turtu teisės samprata ir turinys. Atskleidžiama šios teisės įtvirtinimo paskirtis ir jos įgyvendinimo problematika. Šioje dalyje iškeliami disponavimo nepilnamečių turtu teisės bei nepilnamečių turto tvarkymo uzufrukto teise nesuderinamumo problema.

Trečiojoje dalyje yra tiriamas specifiškas uzufrukto teisės taikymo pagrindimas, disponuojant nepilnamečiams priklausančiu turtu. Taip pat aptariami uzufrukto teisės taikymo į vaikams priklausančią turtą apribojimai. Išsiaiškinama, kad uzufrukto teisės taikymas, disponuojant nepilnamečių turtu, iškreipia šios teisės paskirtį. O tai galbūt lemia, jog nepilnamečių tėvai ne visada suvokia, jiems suteikiamos uzufrukto teisės vaikų turto atžvilgiu turinį. Dėl šios priežasties yra analizuojama galimybė tikslinti uzufrukto teisės taikymą bei įtvirtinti kito asmens turto administravimo teisę, disponavimo nepilnamečių turtu atžvilgiu.

Ketvirtojoje dalyje yra nagrinėjamas sandorių sudarymas dėl nepilnamečiams priklausančio turto. Analizuojant 2016 metų Vilniaus miesto apylinkės teismo praktiką nustatyta, jog dėl minėtų sandorių sudarymui keliamų giežtų reikalavimų, apribojamos tėvų galimybės gausinti nepilnamečių turtą bei gauti iš jo papildomos finansinės naudos. O tai gali lemti, nepilnamečių turtinių interesų pažeidimus. Todėl šie apribojimai yra vertinami kritiškai.

Penktos dalies tikslas yra išanalizuoti Lietuvoje veikiančią vaiko turtinių teisių ir interesų gynimo užtikrinimo sistemą bei įvardinti šios sistemos tam tikrus trūkumus ir privalumus. Šioje dalyje yra nagrinėjama, ar tam tikros institucijos, kurios turi užtikrinti nepilnamečių turtinių teisių ir interesų apsaugą, turi pakankamas galimybes atlikti savo funkcijas.

SUMMARY

Peculiarities of Disposition of the Property of Minors

Master's thesis analyzes peculiarities of the minor's disposition of property rights, as protection measure to ensure the minor's interests, as designed measure to limit the potential abuse by the parents of children owned assets. Comparative approach is taken to present the disposition of juvenile property regulation in France.

The first part discloses the nature of the disposition of the assets of the juvenile, the nature which is even found in the early period of the Roman law. This section identifies the most important historical facts that influenced the development of the disposition of assets of minors. It also discusses the nature of usufruct, which today is the basis for the disposition of juvenile property rights.

The second part analyzes the concept and content of the juvenile disposition of property rights. It uncovers the purpose of consolidation of these rights and it's implementation problems. This section raises the incompatibility problem between the disposition of property rights of minors and management of those property rights usufruct.

The third part studies the application of the reasonableness specific to the usufruct, disposal of property belonging to minors. It also discusses the application of the usufruct of the child's property restrictions. It is revealed, that the application of the right of usufruct, when disposing of assets of minors, distorts the purpose of this law. And this is perhaps due to the parents' of minors lack of awareness of the usufruct rights that are granted to them, content. For this reason, it is analyzing the possibility to correct the usufruct application and establish another person's property right administration, the disposition of assets in relation to minors, in accordance with existing regulations in France.

The fourth part investigates the business deals of the assets belonging to minors. The analysis of the 2016 Vilnius District Court practice of law provides that the above mentioned business deals raised to strict requirements, limit the opportunities of parents to enrich the minor's property and to profit from the additional financial benefits. This may result in juveniles interests breaches. Therefore, these restrictions are evaluated critically.

The goal of the fifth part is to analyze the Lithuania's existing system for property rights of children and insurance of the protection of their interests, and identify the system's certain advantages and disadvantages. This section examines whether the certain institutions, that have to ensure the juvenile's property rights and interests, are sufficiently able to perform its functions.